

ANALIZA NORMATIVNEGA OKVIRA ZA UVEDBO SKUPNOSTNIH PROJEKTOV

P&C

Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC
Metelkova 6, 1000 Ljubljana

Senka Š. Vrbica, Sanja Jablanović
Ana Lozar, Ines Lipuš, Anja Ovnik Brglez, Gaja Potočnik, Špela Šuštaršič, Tjaša Orešek

September 2016

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Projekt iz sredstev Sklada za podnebne spremembe financira Ministrstvo za okolje in prostor.
Vsebine izražajo mnenje avtorja in ne predstavljajo uradnega stališča Vlade Republike Slovenije.

Kazalo

Uvod.....	5
1.Sodelovanje v lokalni skupnosti.....	5
1.1.Zbori občanov.....	6
1.2.Lokalna partnerstva.....	6
1.3.Civilne iniciative.....	6
1.4.Lastnina skupnosti.....	7
1.5.Sodelovanje javnosti pri sprejemanju nekaterih določitev.....	7
1.6.Formalizirana povezovanja (statusne oblike).....	7
1.7.Socialna podjetja.....	8
1.8.Agrarne skupnosti.....	8
1.9.Medsososeska pomoč in strojni krožki.....	9
2.Varovalni mehanizmi.....	9
2.1.Varstvo voda.....	10
2.2.Varstvo gozdov.....	11
2.3.Varstvo kmetijskih zemljišč.....	13
2.4.Ohranjanje narave.....	14
2.5.Varstvo živali in rastlin.....	15
2.6.Varstvo kulturne dediščine.....	17
2.7.Predhodna presoja vplivov na okolje.....	17
2.8.Pravila javnega reda in miru.....	18
3.Trajnostno urejanje prostora.....	18
3.1.Glavne usmeritve strateških dokumentov.....	18
3.2.Normativni okvir.....	19
3.2.1.Splošno o prostorskem načrtovanju in gradnji.....	19
3.2.2.Začasna raba degradiranih prostorov.....	20
3.2.3.Uporaba javnih površin.....	20
3.2.4.Urejanje kolesarjenja in peš hoje.....	21
3.2.5.Stanovanjske kooperative (zadruga).....	22
3.3.Morebitne ovire.....	23
4.Samooskrba s hrano in ekološko kmetijstvo.....	23
4.1.Glavne usmeritve strateških dokumentov.....	24
4.1.1.Operativni program ukrepov zmanjšanja emisij toplogrednih plinov.....	24
4.1.2.Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo.....	25
4.1.4.Program razvoja podeželja 2014 – 2020.....	25
4.1.5.Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva.....	25
4.1.6.Strateški načrt promocije kmetijskih in živilskih proizvodov.....	26

4.2. Normativni okvir za ekološko pridelavo.....	26
4.2.1. Splošno.....	26
4.2.2. Urbano vrtnarjenje - ureditev.....	30
4.2.3. Kmetijske zadruge - ureditev.....	31
4.2.4. Prodaja na tržnici.....	32
4.2.5. Skupnostni obrati za predelavo pridelkov majhnih proizvajalcev.....	33
4.2.6. Semena.....	33
4.2.7. Zagotavljanje vode.....	33
4.3. Možnosti financiranja.....	34
4.4. Morebitne ovire.....	35
5. Lokalno krožno gospodarstvo in trajnostna potrošnja.....	35
5.1. Temeljne opredelitve.....	35
5.1.1. Krožno gospodarstvo.....	35
5.1.2. Trajnostna potrošnja in proizvodnja.....	36
5.1.3. Učinkovita raba virov.....	36
5.2. Glavne usmeritve strateških dokumentov.....	39
5.2.1. Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020.....	39
5.2.2. Program porabe sredstev sklada za podnebne spremembe v letih 2015-2016.....	40
5.2.3. Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo.....	40
5.2.4. Program ravnanja z odpadki in Programa preprečevanja odpadkov RS	40
5.3. Normativni okvir.....	41
5.3.1. Splošno.....	41
Zakon o varstvu okolja.....	41
Uredba o odpadkih.....	42
Uredba o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo.....	42
5.3.2. Morebitne ovire.....	42
5.4. Možnosti financiranja.....	43
6. Energetska učinkovitost in oskrba z energijo iz lokalnih obnovljivih virov.....	43
6.1. Glavne usmeritve strateških dokumentov.....	43
6.1.1. Energetski koncept Slovenije.....	43
6.1.2. Akcijski načrt za energetska učinkovitost za obdobje 2014-2020 (AN URE).....	44
6.1.3. Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010-2020 (AN OVE).....	44
6.1.4. Dolgoročna strategija za spodbujanje naložb energetske prenove stavb.....	44

6.1.5.Nacionalni akcijski načrt za skoraj nič-energetske stavbe za obdobje do leta 2020.....	44
6.2.Normativni okvir.....	45
6.2.1.Energetski zakon.....	45
6.2.2.Uredba o samooskrbi z električno energijo iz obnovljivih virov energije	46
6.2.3.Pravilnik o finančnih spodbudah za energetska učinkovitost, daljinsko ogrevanje in rabo obnovljivih virov energije.....	46
6.3.Postavitev manjše elektrarne.....	47
6.4.Morebitne ovire.....	47
6.5.Možnosti financiranja.....	47

Uvod

Ta analiza je komplementarni dokument k vodniku Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri¹ (v nadaljevanju: vodnik) in vsebuje pregled možnosti za uvedbo skupnostnih projektov v lokalnih skupnostih na področjih trajnostnega urejanja prostora, samooskrbe s hrano, lokalnega krožnega gospodarstva in trajnostne potrošnje ter energetske učinkovitosti in oskrbe z energijo iz lokalnih obnovljivih virov, kjer lahko to najbolj učinkovito doprinese k trajni blaginji za celotno skupnost, vse z ozirom na sodelujočem skupnostnem upravljanju z naravnimi in drugimi viri. Njen namen je ugotoviti, kakšne so (normativne) možnosti in ovire formaliziranega sodelovanja na lokalni ravni ter vzpostavljanja posameznih skupin skupnostnih praks na posameznem področju v naš prostor, skupaj s pregledom možnosti financiranja skupnostnih projektov. Analiza tako predstavlja okvir za identificiranje možnosti izvedbe praktičnih skupnostnih projektov ter priporočil za izboljšanje normativnega okvirja za skupnostne projekte. Predstavlja glavne strateške usmeritve na posameznem področju ter nacionalni normativni okvir, saj ta vsebuje prevzete obveznosti in pravila mednarodnih pogodb in direktiv EU. Le kjer se uporablja EU pravo neposredno (npr. EU uredbe) je to posebej navedeno. Za namene vzpostavitve skupnostnih praks so opisani tudi glavni varovalni režimi, ki veljajo za vse vrste takih praks, če pa obstajajo na posameznem področju specifične, so te posebej predstavljene.

Analiza možnosti vzpostavljanja skupnostnih praks obravnava **v okviru naslednjih strateških dokumentov**, kot ključnih dokumentov za vsa področja analize:

- Operativni program ukrepov zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020² in Prvo letno poročilo o njegovem izvajanju³,
- Program porabe sredstev sklada za podnebne spremembe v letih 2015-2016⁴,
- Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo⁵,
- Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020⁶,
- Sedmi akcijski okoljski program EU »Dobro živeti ob upoštevanju omejitev našega planeta«⁷ glede na to, da nimamo veljavnega Nacionalnega programa varstva okolja⁸.

1. Sodelovanje v lokalni skupnosti

V lokalni skupnosti se za izvajanje skupnostnih praks lahko vzpostavijo različne oblike sodelovanja. Kljub temu, da neko skupnostno prakso lahko začne in vzpostavi le en deležnik, pa sta njena utrditev in razvoj odvisna od širše sprejetosti tako odločevalcev, javnosti in drugih pomembnih akterjev v skupnosti (občina, uprava, gospodarstvo, javni

¹ Dostopno na <http://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2016/04/Vodnik-po-skupnostnem-upravljanju-z-%C5%BEivljenjskimi-viri.pdf>.

² Na predlog Ministrstva za okolje in prostor ga je vlada sprejela 17.12.2014, dostopno na http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/optgp2020.pdf.

³ Dostopno na http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/1porocilo_opuzet_p_2020_sklep.pdf.

⁴ Vlada ga je sprejela 14.5.2015, dostopno na http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/sklad_podnebni_program_15_16.pdf.

⁵ Vlada ga je sprejela 29.10.2015, dostopno na http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/pomembni_dokumenti/opzg_akcijski_nacrt_in_nacrt_aktivnosti.pdf.

⁶ Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/novice/op_2014-2020/op_2014-2020_cistopis_web.pdf

⁷ Osnovne informacije dostopne na <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sl.pdf>, celotno besedilo na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D1386&from=EN>.

⁸ Zadnji veljavni je bil sprejet z Resolucijo o nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012, Uradni list RS št. 2/2006.

zavodi, društva in druge nevladne organizacije, širša javnost). V nadaljevanju so zato predstavljene nekatere uveljavljene možnosti in oblike dialoga ali povezovanja različnih deležnikov v kontekstu uveljavitve skupnostne prakse:

1.1. Zbori občanov

Na podlagi Zakona o lokalni samoupravi⁹ župan skliče zbor občanov za celo občino ali za posamezen del. Občani na zboru v skladu z zakonom ali statutom občine obravnavajo posamezne zadeve, oblikujejo stališča, dajejo predloge, pobude in mnenja ali odločajo.

1.2. Lokalna partnerstva

To je oblika sodelovanja med različnimi deležniki v skupnosti za obravnavanje določenih problemov. Deluje praviloma na nekem ožjem področju (npr. ene ali več lokalnih skupnosti). Lahko je formalizirana (kot organizacija) ali pa deležniki sklenejo pogodbo. V Sloveniji je bilo tako lokalno partnerstvo razvito ob iskanju odlagališča radioaktivnih odpadkov¹⁰. Bolj v zbiranje financ so usmerjene **lokalne razvojne fundacije**¹¹, organizacije, ki jih upravljajo člani skupnosti za člane skupnosti in so nekakšen lokalni posrednik med različnimi donatorji in nevladnimi organizacijami, ki v lokalnem okolju na podlagi zbranih finančnih sredstev izvajajo programe in aktivnosti, ki zadovoljujejo potrebe te skupnosti¹².

1.3. Civilne iniciative

To je pogovorni izraz, ki ima tudi sorodna poimenovanja (npr. lokalne pobude), ki ni pravno opredeljen pojem, se pa na način samopoimenovanja pogosto pojavlja v praksi na področju urejanja prostora. Praviloma gre za skupino posameznikov, lahko pa tudi organizacij civilne družbe ali mešanico obojega, ki se samoorganizira okoli nekega skupnega interesa, da bi nekaj dosegli ali vplivali na kakšno odločitev, skratka sodelovali v nekem procesu odločanja. Civilne iniciative kot skupine občanov nimajo pravne osebnosti (kot npr. društvo), so pa včasih lahko pravno upoštevane v postopkih¹³. Civilna iniciativa pa se lahko tudi delno formalizira s sklenitvijo **družbene pogodbe** po Obligacijskem zakoniku¹⁴. Z družbeno pogodbo se dve ali več oseb zaveže, da si bodo s svojimi prispevki prizadevale doseči z zakonom dopustni skupni namen. Družbena pogodba je organizacijska tvorba, je inštrument, ki omogoča sodelovanje fizičnih oseb pri uresničitvi njihovih skupnih interesov. Vendar pa pri družbeni pogodbi ne pride do stopnje institucionalizacije, po kateri bi bilo potrebno entiteto registrirati, zato tudi ne pridobi pravne osebnosti. Bistvena za to pogodbo je določitev namena in volja družbenikov, da si prizadevajo doseči skupni namen.

⁹ Uradni list RS, št. [72/93](#), [6/94](#) – odl. US, [45/94](#) – odl. US, [57/94](#), [14/95](#), [11/14 – popr.](#), [20/95](#) – odl. US, [63/95](#) – ORZLS19, [9/96](#) – odl. US, [44/96](#) – odl. US, [26/97](#), [70/97](#), [10/98](#), [68/98](#) – odl. US, [74/98](#), [59/99](#) – odl. US, [70/00](#), [87/01](#) – ZSam-1, [51/02](#), [108/03](#) – odl. US, [72/05](#), [100/05](#) – UPB1, [21/06](#) – odl. US, [14/07](#) – ZSPDPO, [60/07](#), [94/07](#) – UPB2, [76/08](#), [79/09](#), [51/10](#), [40/12](#) – ZUJF, [14/15](#) – ZUUJFO.

¹⁰ <http://www.arao.si/sodelovanje-z-javnostmi/lokalna-partnerstva>.

¹¹ http://www.zsu.si/data/upload/01ANALIZALRF_1_.pdf.

¹² Pregled lokalnih razvojnih fundacij v Sloveniji dostopen na <http://www.zsu.si/sekcije/sekcija-lokalnih-razvojnih-fundacij/lokalne-razvojne-fundacije-v-sloveniji/>.

¹³ Na primer 14. člen Zakona o varstvu okolja, Ministrstvo za pravosodje pa je pripravilo tudi Zakon o kolektivnih tožbah http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/160705_ZKolt.pdf.

¹⁴ 990. do 1002. člen Obligacijskega zakonika Uradni list RS, št. [83/01](#), [32/04](#) – OROZ195, [28/06](#) – odl. US, [40/07](#), [97/07](#) – UPB1 Tako je organizirana Civilna iniciativa Mengeš za alpsko vodo izpod Krvavca <https://sites.google.com/site/civilnamenges/4---avk---za-alpsko-vodo-izpod-krvavca/akti>.

1.4. Lastnina skupnosti

V primeru skupnostnih praks ima lahko določena skupnost posameznikov v uporabi tudi določene skupne dobrine. Če drug zakon¹⁵ ne določa kaj drugega ali ni kaj drugega dogovorjeno veljajo pravila kot jih določa Obligacijski zakonik¹⁶ za skupnosti. Udeleženci uporabljajo in uživajo predmet skupnosti in odločajo o skupnih zadevah tako, kot ustreza naravi in namenu predmeta skupnosti in rednemu upravljanju. Predmet skupnosti, ki v naravi ni razdeljen in je namenjen vsem udeležencem, uporablja in uživa vsak udeleženec v skladu z namenom predmeta ter tako, da ne škodi sočasni uporabi drugih udeležencev in predmetu kot celoti. Udeleženci z dvetretjinsko večino lahko odločijo o izboljšanju predmeta skupnosti, o njegovi boljši uporabi ali o ukrepih, ki pomembno povečajo vrednost predmeta. Če bi taka odločitev omejila pravice kakšnega udeleženca, ali bi bili stroški za udeležence zelo visoki, se lahko odločitev sprejme le soglasno.

1.5. Sodelovanje javnosti pri sprejemanju nekaterih določitev

Sodelovanje javnosti pri sprejemanju nekaterih odločitev zahtevajo določeni strateški dokumenti in predpisi. Načela sodelovanja pri pripravi predpisov določa Resolucija o normativni dejavnosti¹⁷, za področje okolja in urejanja prostora velja Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah¹⁸ (Aarhuška konvencija), pa tudi Direktiva 2001/42/ES o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje¹⁹ in Direktiva 2011/92/EU²⁰ (dopolnjena z Direktivo 2014/52/EU²¹) o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje, ki so implementirane v več nacionalnih predpisih²².

1.6. Formalizirana povezovanja (statusne oblike)

To so povezovanja v organizacije, ki imajo priznano pravno osebnost. Najpogostejše oblike so **društvo**²³, **zavod**²⁴, **ustanova**²⁵. Vse navedene organizacije lahko ustanovijo fizične in pravne osebe. Za skupnostne prakse upravljanja z življenjskimi viri pa so posebej pomembne **zadruge**, ki jih ureja Zakon o zadrugah²⁶. Gre za organizacijo vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi in razvijati gospodarske ali družbene dejavnosti svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov. Tudi zadrugo lahko ustanovijo fizične in pravne osebe. Iz vsakdanjega življenja so nam najbolj poznane kmetijske²⁷ in obrtne zadruge²⁸. Zadruga lahko zagotavlja članom prednosti, ki jih

15 Na primer Stvarnopravni zakonik Uradni list RS, št. [87/02](#) in [91/13](#).

16 Od 1003. do 1011. člen.

17 Uradni list RS, št. [95/09](#).

18 Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. [17/04](#).

19 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0042&from=EN>.

20 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0052&from=EN>.

21 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0052&from=EN>.

22 Predvsem Zakon o dostopu do informacij javnega značaja, Zakon o varstvu okolja, Zakon o ohranjanju narave, Zakon o prostorskem načrtovanju, Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor.

23 Se ustanovi na podlagi Zakona o društvih Uradni list RS, št. [61/06](#), [58/09](#), [39/11](#).

24 Se ustanovi na podlagi Zakona o zavodih, Uradni list RS, št. [12/91](#), [8/96](#), [36/00](#) – ZPDZC, [127/06](#) – ZJZP.

25 Se ustanovi na podlagi Zakona o ustanovah Uradni list RS, št. [60/95](#), [53/05](#), [91/05](#) – popr.

26 Uradni list RS, št. [13/92](#), [7/93](#), [13/93](#) – ZP-G, [22/94](#), [35/96](#) – ORSPZZad, [41/07](#), [87/09](#).

27 Več informacij v Zadružna zveza Slovenije in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2016), Zadružništvo – učinkovit model poslovnega organiziranja, dostopno na <http://www.zadruzna-zveza.si/images/zadruznistvo-splet.pdf>.

28 Več o kmetijskih zadrugah na http://www.zadruzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=13.

omogočajo prihranki zaradi večjega obsega proizvodnje oziroma poslovanja in jih člani s samostojnim nastopom na trgu ne bi mogli doseči ali pa bi jih dosegli v manjšem obsegu.

1.7. Socialna podjetja

S 1. januarjem 2012 se je začel uporabljati Zakon o socialnem podjetništvu²⁹. Cilj socialnega podjetništva je krepitev družbene solidarnosti in kohezije, spodbujanje sodelovanja ljudi in prostovoljnega dela, krepitev inovativne sposobnosti družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov, zagotavljanje dodatne ponudbe proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu, razvijanje novih možnosti zaposlovanja, zagotavljanje dodatnih delovnih mest ter socialna integracija in poklicna reintegracija najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela. Tako kot klasična podjetja tudi socialna podjetja nastopajo na trgu, s to razliko, da dobička praviloma ne delijo, temveč ga vračajo nazaj v podjetje. Socialno podjetništvo je povezovalno, saj spodbuja sodelovanje ljudi in prostovoljsko delo ter na ta način krepi solidarnost v družbi. Socialno podjetništvo je oblika podjetništva, ki jo odlikujejo tri nujne sestavine:

- podjetniška ideja, ki je temelj vsakega podjema, rešuje akutni družbeni problem in vsebuje poslovni model, ki zagotavlja finančno vzdržnost podjetja in dobiček;
- organizacijska struktura podjetja temelji na demokratičnih načelih in na enakopravnosti vseh zaposlenih;
- podjetje deluje po načelih neprofitnosti – dobiček vlaga nazaj v lastno dejavnost.

Glavni namen socialnega podjetništva je trajno opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva z zaposlovanjem najmanj enega delavca v prvem letu in najmanj dveh delavcev v nadaljnjih letih poslovanja (socialno podjetje tipa A) ali trajno zaposlovanje najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela (socialno podjetje tipa B). Zakon opredeljuje dejavnosti, ki jih lahko opravlja socialno podjetje tipa A, med drugim na tudi na področju varstva in promocije zdravja, ekološke proizvodnje hrane, ohranjanja narave, urejanja in varstva okolja in zaščite živali, spodbujanja uporabe obnovljivih virov energije in razvoja zelene ekonomije, trgovine, ki zagotavljajo prodajo proizvodov manjših proizvajalcev iz gospodarsko najbolj nerazvitih okolij na temelju etičnih, preglednih in enakopravnih poslovnih razmerij (pravična trgovina) ter spodbujanja razvoja lokalnih skupnosti.³⁰ Na podlagi Zakona o socialnem podjetništvu je Vlada sprejela Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013 – 2016³¹, na njeni podlagi pa Program ukrepov za izvajanje strategije³².

1.8. Agrarne skupnosti

Agrarne skupnosti so oblika skupnega upravljanja kmetijskih površin. Po Zakonu o agrarni skupnosti³³ je namen agrarne skupnosti zagotavljanje upravljanja s premoženjem članov, trajno gospodarjenje s kmetijskimi in gozdnimi zemljišči, skupno uresničevanje interesov prebivalcev na podeželju, ohranjanje poseljenosti in običajev na podeželju ter razvoj podeželja. Gre za skupnost fizičnih in pravnih oseb, ki je bila kot agrarna skupnost

²⁹ Uradni list RS, št. 20/11 in 90/14 – ZDU-1I.

³⁰ Več informacij na spletni strani Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/socialno_podjetnistvo/.

³¹ Vlada je strategijo sprejela 25.7.2013, besedilo dostopno na http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/7189/.

³² Dostopen na http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/zaposlovanje/Program_ukrepov_2014-2015_za_izvajanje_strategije_razvoja_socialnega_podjetnistva.pdf.

³³ Uradni list RS št. 74/15

ponovno vzpostavljena in organizirana na podlagi Zakona o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic³⁴. Več koristnih informacij je v Priročniku o uporabi Zakona o agrarnih skupnostih³⁵.

1.9. Medsososeska pomoč in strojni krožki

Eden izmed pomembnih virov skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri je tudi družbeni kapital, se pravi človeški potencial. Žal država tudi tega zamejuje v okvire, ki jih lahko z davčnimi mehanizmi lahko nadzoruje. Zakon o dohodnini³⁶ obdavčuje dohodek iz zaposlitve in dohodek iz dejavnosti. Pri tem je potrebno upoštevati še Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno³⁷. Med delo na črno ne šteje sosedska in sorodstvena pomoč, kot jo definira zakon. Oprostitve plačila dohodnine so po Zakonu o dohodnini upravičeni tudi strojni krožki³⁸ - to so združenja za medsosedsko pomoč v okviru kmetijstva. Izvzem iz dohodnine določa Pravilnik o pogojih za oprostitev plačila dohodnine od prejemkov iz medsosedske pomoči med kmetijskimi gospodarstvi v okviru strojnih krožkov³⁹.

Nasploh je potrebno biti pri vzpostavljanju skupnostne prakse pozoren tudi na davčni vidik razmerij, tako glede na posameznika, ki izvaja določene aktivnosti, kot glede na morebitno pravno osebo, ki je nosilec skupnostne prakse. Z davčnim vidikom, oblikami zaposlitve in statusi se ta analiza ne ukvarja.

2. Varovalni mehanizmi

Vrednote in vire posebnega pomena država štiti s predpisi, v katerih določa varovalne režime. Gre za posebno dragocene življenjske vire, s trajnostnim upravljanjem katerih si skupnosti lahko zagotavljajo trajnostno blaginjo. Tak razvojno razumevanje naravnih virov pomeni to, da imamo večjo korist od njih čim bolj jih varujemo (npr. čim bolj skrbimo za zaščito območij Nature 2000 tem večji je potencial za zeleni turizem. Zato varovalnih režimov nikakor ne smemo videti kot ovire pri razvoju neke ideje in videti upoštevanje varstvenih režimov zgolj kot težavnost postopka in birokratske zahteve. Bolj precizno se moramo ukvarjati s projektom in upoštevati interese varovanja naravnih dobrin, bolj bo projekt pravilno in skladno umestimo v prostor in ga s tem tudi osmislimo. Če so nekateri posegi morda prepovedani in če za druge morda potrebujemo več soglasij ali dovoljenj, za tem stoji nek varovalni namen, ki je v našem skupnem interesu.

Okoljska zakonodaja EU obsega skoraj polovico vse EU zakonodaje, Pogodba o Evropski uniji pa nas zavezuje (ne glede na velikost naše države), da to zakonodajo upoštevamo, uredbe neposredno, direktive pa moramo ustrezno prenesti v nacionalni pravni red. Tako danes področje varstva okolja in s tem neposredno povezanega urejanja prostora ureja okoli 700 nacionalnih predpisov. Država področje obvladuje predvsem s čim boljšo področno ureditvijo (vode, gozdovi, naravne vrednote, živali ... ali po vrstah onesnaževanja), manjka pa združen celovit pogled, na primer spletne vstopne točke, ki bi tako kateregakoli udeleženca procesa odločanja vodila po postopkih skozi varovalne mehanizme. Ta dokument žal ne more imeti ambicije izpolniti te informativne vloge, so pa

34 Uradni list RS, št. [5/94](#), [38/94](#), [69/95](#), [22/97](#), [56/99](#), [72/00](#), [87/11](#), [14/15](#) – ZUUJFO, [74/15](#) – ZAgrS

35 Dostopen na

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Kmetijstvo/Agrarne_skupnosti/Prirocnik_za_uporabo_Zakona_o_agrarnih_skupnostih.pdf

36 Uradni list RS, št. [117/06](#), [10/08](#), [78/08](#), [125/08](#), [20/09](#), [10/10](#), [13/10](#), [43/10](#), [106/10](#), [9/11](#) – ZUKD-1, [9/12](#) – odl. US, [24/12](#), [30/12](#), [40/12](#) – ZUJF, [75/12](#), [94/12](#), [52/13](#) – odl. US, [96/13](#), [29/14](#) – odl. US, [50/14](#), [23/15](#), [55/15](#), [63/16](#)

37 Uradni list RS, št. [32/14](#), [47/15](#) – ZZSDT

38 Primer <http://www.skservis.si/strojni-krozek-bled/>

39 Uradni list RS št. 141/06

v nadaljevanju predstavljeni glavni varovalni mehanizmi, ki naj služijo kot osnovni »kontrolni list« vsakomur, ki začne razmišljati o uvedbi kakšne od skupnostnih praks upravljanja z življenjskimi viri. Za trajnostno naravnane aktivnosti pa so pomembne tudi usmeritve zadnjega Nacionalnega programa varstva okolja⁴⁰, ki pa žal ne velja več.

2.1. Varstvo voda

Najvišji strateški načrt za upravljanje z vodami je Nacionalni program varstva okolja⁴¹, ki ga sprejme Državni zbor, njegovi izvedbeni strateški programi pa so načrti upravljanja z vodami, ki jih sprejme Vlada⁴² v skladu z Uredbo o podrobnejši vsebini in načinu priprave načrta upravljanja voda⁴³.

Varstvo voda ureja Zakon o vodah⁴⁴. Vode so razvrščene v vode 1. reda, ki so navedene v prilogi zakona, in vode 2. reda, ki so ostale vode. Zakon nato določa vrste varovanih zemljišč, kar je pomembno zaradi določenih prepovedi in omejitev na teh zemljiščih. Podatek o meji vodnega zemljišča pa se načeloma vodi v vodnem katastru.

Vodno zemljišče tekočih voda obsega osnovno strugo tekočih voda, vključno z bregom, do izrazite geomorfološke spremembe. Za vodno zemljišče pa se štejejo tudi opuščene struge in prodišča, ki jih voda občasno še poplavlja, močvirja in zemljišče, ki ga je poplavela voda zaradi posega v prostor. Priobalno zemljišče je zemljišče, ki neposredno meji na vodno zemljišče. Za vode 1. reda velja, da je zunanja meja priobalnega zemljišča 15 m od meje vodnega zemljišča. Ne glede na to pa velja, da zunaj naselij sega zunanja meja priobalnih zemljišč na vodah 1. reda najmanj 40 m od meje vodnega zemljišča, razen če se to zoži na predlog nosilcev prostorskega načrtovanja. Na vodnem in priobalnem zemljišču velja načelna prepoved poseganja, izjeme pa so taksativno naštet v zakonu⁴⁵. Ministrstvo za okolje upravlja z vodnimi in priobalnimi zemljišči v lasti RS.

Sicer pa zakon določa še posebna varovana območja, kjer so določeni režimi uporabe, in sicer: vodovarstveno območje,⁴⁶ kopalno območje⁴⁷ in varstveno območje površinskih voda⁴⁸. Posebni režimi so določeni tudi v zvezi s področji škodljivega delovanja voda (poplave, erozija, plazovi), saj se za ta področja lahko določijo ukrepi, s katerimi se zmanjšuje ali preprečuje ogroženost pred škodljivim delovanjem vode in odpravlja posledice njihovega škodljivega delovanja.

Celinske vode in vodna zemljišča so naravno vodno javno dobro, ki se lahko uporablja le tako, da nista ogrožena njegova substanca in izključena njegova naravna vloga. Dovoljena je splošna raba, to je pitje, kopanje, potapljanje, drsanje ali uporaba za druge

40 Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (Uradni list RS št. 2/06, dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO41>).

41 Zadnji veljavni je bil sprejet z Resolucijo o Nacionalnem programu varstva okolja 2005 – 2012, Uradni list RS št. 2/06, dostopen na <http://www.uradni-list.si/1/content?id=67017> (24.9.2013).

42 Glej http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/nacrt_upravljanja_voda/, podrobneje to ureja Uredbo o podrobnejši vsebini in načinu priprave načrta upravljanja voda (Uradni list RS, št. 26/06, 5/09).

43 Uradni list RS št. 26/2006 in spremembe, dostopno na http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_URED3665.html (24.9.2013).

44 Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdrI-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15.

45 37. člen.

46 Ki ga določi vlada z uredbo, ki jo pripravi na podlagi Pravilnika o kriterijih za določitev vodovarstvenega območja (Uradni list RS, št. 64/04, 5/06, 58/11, 15/16).

47 Na katerih Vlada lahko predpiše posebne ukrepe v skladu s Pravilnikom o podrobnejših kriterijih za ugotavljanje kopalnih voda (Uradni list RS št. 39/2008).

48 Določa ga vlada na vplivnem območju površinskih voda z namenom zavarovanja površinske vode pred onesnaževanjem ali drugimi vrstami obremenjevanja, ki bi lahko vplivalo na kakovost vode.

osebne potrebe, če takšna raba ne zahteva posebnih naprav, dovoljena pa je tudi uporaba vode za gašenje požarov ter druge naloge zaščite in reševanja. Za splošno rabo lahko uporablja vodo vsakdo tako, da ne vpliva škodljivo na vodo, vodni režim in naravno ravnovesje vodnih in obvodnih ekosistemov in s tem ne omejuje enake pravice drugim. Za vsako drugo rabo vodnega javnega dobra (posebna raba), pa je treba plačati pridobitev vodne pravice in vodno povračilo, za onesnaževanje pa okoljske dajatve po Zakonu o varstvu okolja⁴⁹. Tako je posebna raba vodnega dobra mogoča samo na podlagi vodnega dovoljenja ali koncesije, če izpolnjuje zakonske pogoje in če bistveno ne omejuje splošne rabe. Vodna pravica se pridobi na podlagi **vodnega dovoljenja**⁵⁰ ali **koncesije**, pri čemer ima raba za pitno vodo prednost pred ostalimi. Posebna raba se evidentira v vodni knjigi. Za določeno manjšo posebno rabo ni potrebno pridobiti vodne pravice, se pa mora raba vpisati v vodno knjigo in traja največ 20 let. Pogoj za pridobitev dovoljenja je izkazano lastništvo ali soglasje lastnika, plačilo vodne pravice in vodnega povračila.

Poseg v prostor, ki lahko vpliva na vodni režim in stanje voda, se lahko izvede samo na podlagi **vodnega soglasja**, z katerega izdajo je pristojno Ministrstvo za okolje. Poseg na vodnem ali priobalnem zemljišču v upravljanju ministrstva se lahko izvede na podlagi pridobljene služnostne ali stavbne pravice. Ministrstvo lahko služnostno pravico na vodnem ali priobalnem zemljišču s katerim upravlja, podeli z vodnim soglasjem. Če je za poseg na vodnem ali priobalnem zemljišču v upravljanju ministrstva treba ustanoviti stavbno pravico, je dokončno vodno soglasje podlaga za sklenitev pogodbe o ustanovitvi stavbne pravice.

Pred predvidenim posegom ali izvajanjem dejavnosti v bližini vode se je potrebno pozanimati, ali gre za zemljišče po Zakonu o vodah, pristojno za odločanje v zvezi z vodami pa je Ministrstvo za okolje in prostor oziroma Agencija RS za okolje (v nadaljevanju ARSO), kjer pridobite vse **konkretne informacije**⁵¹.

2.2. Varstvo gozdov

Glavni strateški dokument na področju gozdov je Nacionalni gozdni program⁵², urejajo pa ga Zakon o gozdovih⁵³, Zakon o gozdnem reprodukcijskem materialu⁵⁴ ter Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije⁵⁵, ki se mu je pridružil še Zakon o gospodarjenju z gozdovi v državni lasti⁵⁶.

Zakon o gozdovih opredeljuje gozd in gozdno zemljišče, ureja varstvo, gojenje, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom s ciljem, da se zagotovijo trajnostno, sonaravno ter večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij. Konkretno gospodarjenje z gozdovi se načrtuje z **načrti**

49 6. člen.

50 Dovoljenje določa tudi pogoje uporabe.

51 Spletna stran Ministrstva za okolje in prostor http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/#c18230 in spletna stran ARSO <http://www.arso.gov.si/vode/>; seznam vseh dokumentov in predpisov je dostopen na http://www.mop.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/okolje/zakon_o_vodah/.

52 Uradni list RS, št. 111/07, glej tudi poročilo o izvajanju programa do leta 2014 dostopno na http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Gozdarstvo/16_05_19_PNGP.pdf.

53 Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNep, 17/14, 24/15, 9/16 – ZGGLRS.

54 Uradni list RS, št. 58/02, 85/02 – popr., 45/04 – ZdZPKG, 77/11.

55 Uradni list RS, št. 10/93, 1/96, 23/96 – popr., 91/07 – ORZSKZ10, 109/08 – odl. US, 8/10, 56/10 – ORZSKZ16, 14/15 – ZUUJFO, 9/16 – ZGGLRS.

56 Uradni list RS, št. 9/16u.

za gospodarjenje z gozdovi, ki določijo tudi pogoje za usklajeno rabo gozdov in poseganje v gozdove ter gozdni prostor, potreben obseg gojenja in varstva gozdov, najvišja možna stopnja njihovega izkoriščanja ter pogoji za gospodarjenje z živalskim svetom. Gospodarjenje⁵⁷ v okviru gozdnogospodarskih območij in enot načrtuje Zavod za gozdove Slovenije⁵⁸. Gozdnogospodarska in lovsko upravljavska območja določi Vlada⁵⁹, gozdnogospodarske enote pa se določijo z gozdnogospodarskimi načrti območij. Gozdnogospodarski načrt vsebuje gozdnogospodarski, lovskoupravljalški⁶⁰ in prostorski del.

Zakon določa tudi posebej varovane gozdove: varovalne gozdove⁶¹ in gozdove s posebnim namenom⁶², razglasi pa jih Vlada⁶³. Za posege v gozd in gozdno zemljišče je potrebno pridobiti **sglasje Zavoda za gozdove Slovenije**. Mnenje tega zavoda pa je potrebno pridobiti tudi za graditev objektov zunaj gozda, če je iz poročila o vplivih na okolje razvidno, da bi objekt ali posledice delovanja objekta negativno vplivali na gozdni ekosistem in funkcije gozda.

V zvezi gojenjem dreves in drugega reprodukcijskega materiala je treba upoštevati Zakon o gozdnem reprodukcijskem materialu, ki določa pogoje za pridelovanje, trženje in uporabo gozdnega reprodukcijskega materiala (semenski material, deli rastlin in sadilni material drevesnih vrst in umetnih križancev, ki se uporabljajo npr. za pogozdovanje) ter pogoje takega pridelovanja.

Lastniki gozdov so lahko fizične in pravne osebe, ki morajo dopustiti rabo gozdov v skladu z zakonom, za državne gozdove pa skrbi Družba za gospodarjenje z gozdovi v državni lasti⁶⁴, ki je to prevzela od Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov. Lastnik gozda zato mora gospodariti z gozdovi v skladu z načrti za gospodarjenje ter dopustiti v svojem gozdu prost dostop, razen za primere pridobitne turistične oziroma pridobitne rekreativne dejavnosti ter čebelarjenje in rekreativno nabiranje plodov, zelnatih rastlin, gob in prostoživečih živali.

Pred predvidenim posegom ali izvajanjem dejavnosti v gozdu ali bližini gozda je potrebno preveriti, za kakšno vrsto zemljišča gre (gozd, gozdno zemljišče, varovalni gozd, gozd s posebnim namenom), nadalje preučiti gozdnogospodarski načrt za to gozdnogospodarsko območje in enoto. Vse **potrebne informacije**⁶⁵ pridobite na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter pri Zavodu za gozdove.

57 Več informacij na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/gozdarstvo/gozdnogospodarsko_nacrtovanje/.

58 http://www.zgs.si/zavod_za_gozdove_slovenije/index.html.

59 Odlok o določitvi gozdnogospodarskih območij v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 31/03, 44/03).

60 Lovskoupravljalški načrt se pripravi v skladu z Zakonom o divjadi in lovstvu (Uradni list RS št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C).

61 To so gozdovi, ki v zaostrenih ekoloških razmerah varujejo sebe, svoje zemljišče in nižje ležeča zemljišča, in gozdovi, v katerih je izjemno poudarjena katera koli druga ekološka funkcija.

62 To so gozdovi, v katerih je izjemno poudarjena raziskovalna funkcija, funkcija varovanja naravnih vrednot ali funkcija varovanja kulturne dediščine. Za take se razglasijo lahko tudi gozdovi, v katerih je izjemno poudarjena zaščitna, rekreacijska, turistična, poučna higiensko-zdravstvena funkcija, obrambna ali estetska funkcija.

63 Uredba o varovanih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom (Uradni list RS št. 88/05, 56/07, 29/09, 91/10 in 1/13).

64 <http://www.sidg.si/>.

65 Spletna stran Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/gozdarstvo/, spletna stran Zavoda za gozdove

http://www.zgs.si/zavod_za_gozdove_slovenije/index.html; Seznam vseh dokumentov in predpisov dostopen na

http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/gozdarstvo/.

2.3. Varstvo kmetijskih zemljišč

Ravnanje s kmetijskimi zemljišči na strateški ravni ureja Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo si hrano za jutri«⁶⁶, področje pa urejajo Zakon o kmetijskih zemljiščih⁶⁷, Zakon o kmetijstvu⁶⁸, Zakon o agrarnih skupnostih⁶⁹, ki je povezan z Zakonom o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic⁷⁰ in Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije⁷¹.

Kmetijska zemljišča razvršča in določa njihovo uporabo ter omejitve **Zakon o kmetijskih zemljiščih**. Določijo se s prostorskimi akti lokalnih skupnosti in se razvrščajo v območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč in območja ostalih kmetijskih zemljišč. Med kmetijska zemljišča štejejo tudi zemljišča, ki so glede na evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč uvrščena med njive in vrtove, travniške površine, trajne nasade in druge kmetijske površine, sem sodijo tudi skupni pašniki. Kmetijska zemljišča so določena v občinskem prostorskem aktu (občinski prostorski načrt), zakon pa omogoča občini, da v tem načrtu **dopusti gradnjo določenih objektov ali dopusti določene posege**. Kmetijska zemljišča so namenjena rabi, kot jo dopušča zakon, predvsem mora lastnik ali zakupnik (najemnik) obdelovati zemljišče kot dober gospodar, preprečevati zaraščanje zemljišča in uporabljati zemljiščem in kraju primerne metode kmetovanja za preprečevanje zbitosti tal, erozije, onesnaževanja in zagotavljati trajno rodovitnost zemljišč. Če pride do spremembe namembnosti⁷² zemljišča (npr. iz kmetijskega v stavbno) mora lastnik plačati posebno odškodnino. Odškodnina je določena prav zaradi čim bolj restriktivnega spreminjanja namembnosti kmetijskih zemljišč, saj je ta proces v luči skupne blaginje škodljiv. Zakon ureja tudi zakup (najem) kmetijskih zemljišč.

Skupni pašniki so kmetijska zemljišča (pašniki, košenice, senožeti, ledine, planine, nekultivirana zemljišča pa tudi kultivirana zemljišča in slabši gozdovi, v katerih je paša po zakonu dovoljena) različnih lastnikov, združena v kompleks, namenjena za skupno pašo živine pašnih interesentov na posameznem območju, ter poslopja in naprave na teh zemljiščih. Pašni interesenti so člani ponovno vzpostavljenih agrarnih skupnosti in lastniki živine. Območje skupnega pašnika in območja, ki jim je skupni pašnik namenjen, določi upravna enota po predhodnem mnenju kmetijske svetovalne službe. Občina in Republika Slovenija omogočata na zemljiščih v svoji lasti, vključenih v skupni pašnik, skupno pašo pašnim interesentom z območja, ki mu je skupni pašnik namenjen.

V primeru nameravane dejavnosti ali postavitve objekta je najprej potrebno pridobiti podatke ali gre za kmetijsko zemljišče in nato ugotoviti, kakšni posegi so na takem zemljišču v skladu s prostorskim načrtom občine dopustni. **Potrebne informacije** lahko pridobimo tudi na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, v primeru zemljišč v državni lasti tudi na Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije⁷³.

66 Uradni list RS, št. 25/11.

67 Uradni list RS, št. 59/96, 31/98 – odl. US, 1/99 – ZNIDC, 54/00 – ZKme, 68/00 – odl. US, 27/02 – odl. US, 58/02 – ZMR-1, 67/02, 110/02 – ZUreP-1, 110/02 – ZGO-1, 36/03, 43/11, 58/12, 27/16.

68 Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15.

69 Uradni list RS, št. 74/15.

70 Uradni list RS, št. 5/94, 38/94, 69/95, 22/97, 56/99, 72/00, 87/11, 14/15 – ZUUFJO, 74/15 – ZAgrS.

71 Uradni list RS, št. 10/93, 1/96, 23/96 – popr., 91/07 – ORZSKZ10, 109/08 – odl. US, 8/10, 56/10 – ORZSKZ16, 14/15 – ZUUFJO, 9/16 – ZGGLRS.

72 Namembnost se določa v prostorskem načrtu (na primer občinski prostorski načrt), lastnik pa lahko zgolj predlaga spremembo namembnosti.

73 Glede varstva kmetijskih zemljišč spletna stran Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijska_zemljisca/, spletna stran Sklada kmetijskih zemljišč <http://www.s-kzg.si/sil/>; Seznam predpisov je dostopen na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdove in prehrano

2.4. Ohranjanje narave

Da bi ohranila izjemno biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost države in hkrati zagotovila ekonomski in socialni razvoj, je država vzpostavila koncept **zavarovanih območij**. To ureja Zakon o ohranjanju narave⁷⁴, ki določa več vrst zaščitenih območij:

- **Habitatni tip** je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, ki ga je potrebno zagotavljati v ugodnem stanju. Vlada določa habitatne tipe, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju z Uredbo o habitatnih tipih⁷⁵, s katero so predpisane tudi usmeritve za njihovo ohranjanje, ki se morajo upoštevati pri urejanju prostora in rabi njihovih dobrin.
- **Ekološko pomembno območje** je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Ekološko omrežje je sistem med seboj povezanih ali približanih ekološko pomembnih območij, ki z uravnoteženo biogeografsko razporejenostjo pomembno prispevajo k ohranjanju naravnega ravnovesja in s tem biotske raznovrstnosti. Ekološko pomembna območja določi vlada z Uredbo o ekološko pomembnih območjih⁷⁶, ki določa varstvene usmeritve, ki se upoštevajo pri urejanju prostora in rabi naravnih dobrin.
- **Posebno varstveno območje Natura 2000**⁷⁷ je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju EU pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic in drugih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Ta varstvena območja tvorijo evropsko ekološko omrežje, imenovano Natura 2000. Vlada po predhodnem mnenju samoupravnih lokalnih skupnosti, na katerih ozemlju leži predlagano posebno varstveno območje, določi posebna varstvena območja na območju države in varstvene cilje na teh območjih ter predpiše varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)⁷⁸. Način upravljanja pa določa Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015-2020⁷⁹.
- **Naravne vrednote** so državnega ali lokalnega pomena. Naravne vrednote državnega pomena so tiste, ki imajo mednarodni ali velik narodni pomen. Ta se ugotavlja na podlagi strokovnih meril vrednotenja primerjalno za celo državo. Vlada določa vrste naravnih vrednot z Uredbo o zvrsteh naravnih vrednot⁸⁰, minister za okolje pa določi naravne vrednote in jih razvrsti na naravne vrednote državnega ali lokalnega pomena ter predpiše podrobnejše varstvene in razvojne usmeritve za varstvo naravne vrednote s posebnim predpisom s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot⁸¹. Zavarovanje se določi z aktom o zavarovanju, ki določi tudi pravila ravnanja, varstveni režim in razvojne usmeritve.

http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/.

74 Uradni list RS, št. 56/99, 31/00 – popr., 119/02, 41/04, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14.

75 Uradni list RS, št. 112/03, 36/09 in 33/13.

76 Uradni list RS, št. 48/04, 33/13 in 99/13.

77 Karta območij dostopna na <http://www.arso.gov.si/narava/natura%202000/karta/>.

78 Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16.

79 Dostopen na <http://www.natura2000.si/index.php?id=330>.

80 Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03.

81 Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15.

- **Zavarovana območja** se določijo z Aktom o zavarovanju, s katerim se določi tudi način izvajanja javne službe za upravljanje zavarovanega območja in morebitno obveznost sprejema načrta upravljanja. Zavarovana območja so ožja zavarovana območja (naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat) in širša zavarovana območja⁸² (narodni⁸³, regijski in krajinski park). Zavarovano območje ustanovi Vlada (z uredbo) ali ena ali več lokalnih skupnosti skupaj (z odlokom) ali skupaj vlada in ena ali več lokalnih skupnosti.

V zvezi s posegi v navedena varovana območja je potrebno pridobiti dovoljenje za poseg ali naravovarstveno soglasje. **Dovoljenje za poseg** v naravo je potrebno za posege, ki lahko ogrozijo biotsko raznovrstnost, naravno vrednoto ali zavarovano območje in za katere ni potrebno dovoljenje po predpisih o urejanju prostora ali po drugih predpisih. Dovoljenje, na podlagi mnenja Zavoda RS za varstvo narave izda upravni organ, razen če Zakon o ohranjanju narave določa, da ga izda Ministrstvo za okolje in prostor. **Naravovarstveno soglasje** je potrebno pridobiti za gradnjo objekta na območju, ki imajo na podlagi Zakona o ohranjanju narave poseben status, za njegovo izdajo pa je potrebno naravovarstveno soglasje.

S posebnim Zakonom o varstvu podzemnih jam⁸⁴ pa so **varovane tudi podzemne jame**, ki so naravne vrednote državnega pomena in naravno javno dobro ter so v lasti države. Zakon določa pravila ravnanja in upravljanja jam. Za kakršenkoli poseg v jamo je potrebno dovoljenje, za katera izdajo je pristojen ARSO⁸⁵.

Glede morebitnih posegov in aktivnosti na določenem območju se je potrebno pozanimati, ali gre za območje, ki ima poseben varstveni režim po Zakonu o ohranjanju narave. Na spletni strani Zavoda za varstvo narave⁸⁶ so dostopni podatki o naravnih vrednotah, ekološko pomembnih območjih, območjih Natura 2000 in zavarovanih območjih v okviru atlasa za varstvo narave⁸⁷, grafični sloji območij z naravovarstvenim statusom pa na geografskem informacijskem sistemu - Atlas okolja⁸⁸. Konkretno pa so posamezna zavarovana območja navedena v občinskih prostorskih načrtih. Dodatne informacije pa so tudi na **spletni strani Ministrstva za okolje in prostor in ARSO**⁸⁹. Nekoliko starejše, vendar še koristne napotke, je najti tudi v priročniku - Praktični vodnik za ljudi, ki bogatijo varovana območja in ohranjajo tradicijo⁹⁰.

2.5. Varstvo živali in rastlin

Zavarovane živali in rastline so varovane z Zakonom o ohranjanju narave. Sicer pa varstvo in ravnanje z živalmi in rastlinami urejajo še druga področja, kot so lov, ribolov, ravnanje s hišnimi ljubljenci in pridelavo živali in rastlin za prehrano. Področje v smislu

82 Seznam dostopen na <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%20c4%8dja/SeznamParkov.htm>.

83 Posebno mesto ima Triglavski narodni park, ki je urejen s posebnim Zakonom o Triglavskem narodnem parku Uradni list RS, št. 52/10 in 46/14 – ZON-C.

84 Uradni list RS, št. 2/04, 61/06 – ZDru-1 in 46/14 – ZON-C.

85 Več informacij dostopno na <http://www.arso.gov.si/narava/podzemne%20jame/>.

86 http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=75.

87 <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/>.

88 <http://gis.arso.gov.si/geoportal/catalog/main/home.page>.

89 Spletna stran Ministrstva za okolje in prostor http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/narava/, spletna stran ARSO <http://www.arso.gov.si/narava/>; seznam predpisov pa je dostopen na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor http://www.mop.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/narava/.

90 Dostopno na http://www.ribiski-sklad.si/f/docs/Dokumenti/Prirocnik_varovana_obmocja_splet.pdf.

biotske raznovrstnosti na strateški ravni ureja Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji⁹¹. Zato v nadaljevanju predstavljamo glavne urejevalne mehanizme:

- Najbolj **ogrožene in zavarovane vrste živali in rastlin** varuje Zakon o ohranjanju narave ter Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam⁹². Režim varovanja zaščitene živali in njihovih habitatov ureja Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah⁹³, rastlin pa Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah⁹⁴. Te vrste so strogo varovane, se ne lovijo, v vrsto pa je možno posegati le v izjemnih okoliščinah pod strogo določenimi pogoji. Pristojno ministrstvo za zavarovane vrste je Ministrstvo za okolje in prostor⁹⁵.
- **Varstvo živali na splošno** ureja Zakon o zaščiti živali⁹⁶, ki določa odgovornost ljudi za zaščito živali, to je zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrobiti ter določa pravila za dobro ravnanje z živalmi. Ureja tudi ravnanje z ribami, divjadjo in lovskimi psi, če ni s predpisi, ki urejajo ribištvo, divjad in lovstvo, urejeno drugače. V veliki meri se ukrepi tega zakona nanašajo na pravila ravnanja skrbnikov domačih živali – ljubljencev, pa tudi prevoz vseh živali in poskusov na živalih.
- Varovanje in **upravljanje z divjadjo** ureja Zakon o divjadi in lovstvu⁹⁷. Divjad so vrste prosto živečih sesalcev in ptic, ki se lovijo. Načrt upravljanje z divjadjo je del gozdnogospodarskega načrta, pripravi pa ga Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z lovskimi organizacijami – lovskimi družinami, ki z lovsko upravljalnimi območji upravljajo na podlagi koncesije. Pristojno ministrstvo glede divjadi je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano⁹⁸.
- Področje upravljanja in koriščenja **rib** urejata Zakon o sladkovodnem ribištvu⁹⁹ in Zakon o morskem ribištvu¹⁰⁰, za pristojno pa je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano¹⁰¹.
- Pravila **ravnanja z rejenimi živalmi in čebelami** določata Zakon o živinoreji in Zakon o kmetijstvu in njuni številni podzakonski akti, za področje pa je pristojno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano¹⁰². S področjem živali je tesno povezano zdravstveno varstvo živali, ki ga ureja Zakon o veterinarstvu¹⁰³. Navedeni zakoni pa so bili v večjih delih spremenjeni z Zakonom o spremembah in dopolnitvah določenih zakonov na področju varne hrane, veterinarstva in varstva rastlin¹⁰⁴.

91 Dostopno na <http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/narava/biotska.pdf>, za obdobje do leta 2025 pa se pripravlja že nova - <http://www.biotskaraznovrstnost.si/strategija.html>.

92 Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10.

93 Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11 in 15/14.

94 Uradni list RS, št. 46/04, 110/04, 115/07, 36/09 in 15/14.

95 V njegovem imenu izdaja odločbe ARSO, informacije dostopne na <http://www.arso.gov.si/narava/rastlinske%20vrste/>.

96 Uradni list RS, št. 98/99, 126/03, 61/06 – ZDru-1, 14/07, 23/13.

97 Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08 in 46/14 – ZON-C.

98 Informacije dostopne na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/lovstvo/.

99 Uradni list RS, št. 61/06.

100 Uradni list RS, št. 115/06 in 76/15.

101 Informacije dostopne na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/ribistvo/.

102 Informacije dostopne na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/rejne_zivali_in_cebele/, predpisi za področje pa na http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c18226.

103 Uradni list RS, št. 33/01, 45/04 – ZdZPKG, 62/04 – odl. US, 93/05 – ZVMS in 90/12 – ZdZPVHVVR.

104 Uradni list RS, št. 90/12.

- Področje **vina in proizvodov iz grozdja** ureja Zakon o vinu¹⁰⁵.

Ko načrtujemo dejavnosti ali posege lahko naletimo tudi na varovalne mehanizme v zvezi z živalmi, ki so zaščitene že v okviru zaščitene območij, zato je to potrebno preveriti pri Zavodu RS za varstvo narave. Če pa naše aktivnosti predvidevajo gojitev živali ali ravnanje z živalmi, ki niso posebej zaščitene, je potrebno upoštevati ostale navedene predpise in pridobiti informacije na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Upravi RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin¹⁰⁶. Največ splošnih informacij o živalih pa lahko pridobimo na **spletni strani ARSO**¹⁰⁷.

2.6. Varstvo kulturne dediščine

Varstvo kulturne dediščine je še eden od varstvenih režimov, ki ga je potrebno upoštevati. Objekte kulturne dediščine in pravila ravnanja z njimi določa Zakon o varstvu kulturne dediščine¹⁰⁸. Predmet varstva po zakonu so registrirana dediščina, nacionalno bogastvo, spomeniki, varstvena območja dediščine in arheološke ostaline. S Pravilnikom o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah¹⁰⁹ so določene zvrsti kulturne dediščine: arheološka najdišča, stavbe, parki in vrtovi, stavbe s parki ali vrtovi, spominski objekti in kraji, naselja in njihovi deli, kulturna krajina in drugo. Nepremična kulturna dediščina je vpisana v register kulturne dediščine¹¹⁰.

Za varstvo kulturne dediščine skrbi Zavod RS za varstvo kulturne dediščine pod okriljem Ministrstva za kulturo. V zvezi s posegi v varovano kulturno dediščino je potrebno pridobiti **kulturnovarstveno soglasje**, ki ga izda Zavod RS za varstvo kulturne dediščine, ki določi pogoje za tak poseg.

Ob načrtovanju aktivnosti na določenem območju se je potrebno pozanimati, če ne gre za kakšen objekt ali območje kulturne dediščine. **Potrebne informacije** lahko pridobite pri Zavodu RS za varstvo kulturne dediščine¹¹¹ in na Ministrstvu za kulturo¹¹².

2.7. Predhodna presoja vplivov na okolje

Glede vplivov na okolje lahko investitor pridobi ustrezne informacije o sprejemljivosti posega glede na predhodno navedene varstvene režime v postopku predhodne presoje vplivov na okolje. Če gre za pomembne vplive na okolje, mora namreč poseg pridobiti **okoljevarstveno soglasje**. Investitor lahko ARSO zaprosi najprej ali je okoljevarstveno soglasje sploh potrebno¹¹³. Pri odločanju o tem lahko ARSO¹¹⁴ zaprosi za mnenje ministrstva in druge organe, ki so pristojni za varovanje določene dobrine¹¹⁵. Upošteva se značilnost načrtovane dejavnosti ali posega

105 Uradni list RS, št. 105/06, 72/11, 90/12 – ZdZPVHVVR in 111/13.

106 Spletna stran <http://www.uvhvvr.gov.si/>.

107 Dostopno na <http://www.arso.gov.si/narava/%c5%beivali/>.

108 Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16.

109 Uradni list RS, št. 102/10.

110 Dostopno na http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nepremicne_kulturne_dediscine/.

111 Dostopno na <http://www.zvkds.si/sl>.

112 Seznam predpisov dostopen na

http://www.mk.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/varstvo_kulturne_dediscine/.

113 Na podlagi 51a. člena Zakona o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06 – ORZVO187, 20/06, 39/06 – UPB1, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15, 102/15, 30/16).

114 Več informacij dostopno na <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/presoja%20vplivov%20na%20okolje/predhodni%20postopeki/>.

Glede vplivov na okolje lahko investitor pridobi ustrezne informacije o možnostih glede na predhodno navedene varstvene režime v postopku predhodne presoje vplivov na okolje. Če gre za pomembne vplive na okolje, mora namreč poseg pridobiti **okoljevarstveno soglasje**. Investitor lahko ARSO najprej zaprosi za mnenje, ali je okoljevarstveno soglasje sploh potrebno¹¹⁶. Pri odločanju o tem lahko ARSO¹¹⁷ zaprosi za mnenje ministrstva in druge organe, ki so pristojni za varovanje določene dobrine¹¹⁸.

2.8. Pravila javnega reda in miru

Če gre za organizacijo dogodkov, je potrebno upoštevati tudi pravila, ki veljajo za javno zbiranje ali javno prireditve, ki jih določa Zakon o varstvu javnega reda in miru¹¹⁹. Potrebna je prijava in izpolnjevanje določenih pogojev. Za področje je pristojno Ministrstvo za notranje zadeve¹²⁰. Glede hrupa pa je potrebno spoštovati omejitve in pravila, ki jih določata Zakon o varstvu okolja, po katerem pristojni organ občine lahko za javne shode in javne prireditve po predpisih o javnih zbiranjih izda dovoljenje za začasno ali občasno čezmerno obremenitev okolja s hrupom¹²¹. Meje hrupa določa Uredba o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju¹²². Glede ravnanja z odpadki na prireditvi pa se je najbolje pozanimati pri lokalni gospodarski javni službi za odpadke, v zvezi s svetlobnim onesnaževanjem pa je potrebno upoštevati Uredba o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja¹²³.

3. Trajnostno urejanje prostora

3.1. Glavne usmeritve strateških dokumentov

Prostor je vrednota (vir in potencial¹²⁴), ki je kot taka izpostavljena najbolj na nivoju strateških dokumentov. Zadnja državna strategija je bila sprejeta z Odlokom o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (2004)¹²⁵. Za njeno pripravo je bila pred tem pripravljena zbirka Prostor Slovenije 2020, ki zajema povzetke pripravljenih strokovnih podlag¹²⁶. V pripravi je nova Strategija prostorskega razvoja Slovenije¹²⁷, za potrebe katere je bilo

115 Seznam teh, kot soglasodajalcev v primeru, da gre za gradnjo, je objavljen na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/graditev/seznam_soglasodajalcev/.

116 Na podlagi 51a. člena Zakona o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04, 17/06 – ORZVO187, 20/06, 39/06 – UPB1, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15, 102/15, 30/16).

117 Več informacij dostopno na <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/presoja%20vplivov%20na%20okolje/predhodni%20postopek/>.

118 Seznam teh, kot soglasodajalcev v primeru, da gre za gradnjo, je objavljen na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/graditev/seznam_soglasodajalcev/.

119 Uradni list RS, št. 70/06.

120 Več informacij na

http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/drustva_ustanove_shodi_prireditve/javni_shodi_in_javne_prireditve/.

121 94. člen.

122 Uradni list RS, št. 105/05, 34/08, 109/09 in 62/10.

123 Uradni list RS, št. 81/07, 109/07, 62/10 in 46/13

124 Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo str. 18.

125 Uradni list RS, št. 76/2004, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200476&stevilka=3397>.

126 Dostopno na

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/prostorski_razvoj_na_nacionalni_ravni/prostor_slovenije_2020/.

127 Informacije dostopne na

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/prostorski_razvoj_na_nacionalni_ravni/prenova_strategije_prostorskega_razvoja_slovenije/.

pripravljeno Poročilo o prostorskem razvoju¹²⁸, ki povzema aktualno stanje prostora, ter dokument Slovenski prostor 2050¹²⁹, ki povzema različne vizije prostorskega razvoja, oba je izdalo Ministrstvo za okolje in prostor. Prav tako je bilo nedavno izdelano Nacionalno poročilo o urbanem razvoju¹³⁰, ki podaja aktualne podatke o razvoju naselij in predstavlja ključne razvojne izzive na tem področju. Prostorsko načrtovanje podpira prostorsko informacijski sistem¹³¹. S področjem trajnostnega urejanja prostora in aktualno problematiko tega se ukvarja tudi mreža nevladnih organizacij s tega področja Mreža za prostor¹³².

3.2. Normativni okvir

3.2.1. Splošno o prostorskem načrtovanju in gradnji

Najširša pravila za urejanje prostora določa Prostorski red Slovenije, ki ga je Vlada sprejela z uredbo¹³³ na podlagi Zakona o urejanju prostora, njegovo veljavnost pa je podaljšal Zakon o prostorskem načrtovanju. Značilno za normativni okvir prostorskega načrtovanja je pogosta menjava temeljnih zakonov in prostorskih načrtov, zaradi česar je v državi veljavnih veliko različnih tipov prostorskih načrtov. Cel paket prostorsko gradbenih predpisov pa je trenutno spet v procesu korenite prenovе.

Sistem prostorskega načrtovanja je opredeljen v Zakonu o prostorskem načrtovanju¹³⁴, ki podaljšuje tudi veljavnost nekaterih poglavij predhodnega krovnega Zakona o urejanju prostora¹³⁵. Zakon o prostorskem načrtovanju je prvotno urejal tako občinsko kot državno prostorsko načrtovanje, zdaj pa ureja zgolj občinsko načrtovanje. Načrtovanje objektov državnega pomena pa je urejeno v Zakonu o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor¹³⁶.

Na splošno imamo dva nivoja prostorskega načrtovanja: državnega in občinski, zakon pa določa tudi možnost izdelave medobčinskega prostorskega akta. Za potrebe podpore skupnostnim praksam nas bolj zanima občinsko prostorsko načrtovanje. Prostorski razvoj celotne občine se načrtuje z **občinskim prostorskim načrtom** (OPN), podrobneje pa se manjša območja načrtuje z **občinskim podrobnim prostorskim načrtom** (OPPN). Predvidena gradnja ali poseg, za katerega je potrebno gradbeno dovoljenje, mora biti skladna s prostorskimi načrti, ki veljajo za tisto območje. OPN in OPPN sta splošna pravna akta, saj ju sprejme občinski svet z odlokom. Za načrte je po presoji Ministrstva za okolje in prostor potrebno izvesti celovito presojo vplivov načrta na okolje v skladu z Zakonom o varstvu okolja. Podatki o vsebini in pogoji za urejanje prostora so javni, običajno v vseh občinah dostopni tudi preko spletnih povezav.

Za graditev objektov in določene posege je praviloma potrebno pridobiti **gradbeno dovoljenje** v skladu z Zakonom o graditvi objektov¹³⁷. Objekti se delijo na zahtevne, manj zahtevne, nezahtevne in enostavne. Gradnja enostavnega objekta se lahko začne brez

128 Dostopno na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/proocilo_o_prostorskem_razvoju.pdf

129 Dostopno na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/slovenski_prostor_2050.pdf.

130 Dostopno na http://www.mop.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/12455/7151/

131 <http://www.geoprosstor.net/PisoPortal/Default.aspx?>.

132 Dostopno na <http://mrezaprosstor.si/>.

133 Uredba o prostorskem redu (Uradni list RS št. 122/2004).

134 Uradni list RS, št. [33/07](#), [70/08](#) – ZVO-1B, [108/09](#), [80/10](#) – ZUPUDPP, [43/11](#) – ZKZ-C, [57/12](#), [57/12](#) – ZUPUDPP-A, [109/12](#), [76/14](#) – odl. US, [14/15](#) – ZUUJFO.

135 Uradni list RS, št. [110/02](#), [8/03 – popr.](#), [58/03](#) – ZZK-1, [33/07](#) – ZPNačrt, [108/09](#) – ZGO-1C, [80/10](#) – ZUPUDPP.

136 Uradni list RS, št. [80/10](#), [106/10 – popr.](#), [57/12](#).

gradbenega dovoljenja, vendar mora biti skladna s prostorskim načrtom. Razvrstitev posameznih objektov v kategorijo zahtevnosti določa Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje¹³⁸. Če ima gradnja ali poseg lahko pomembne vpliv na okolje, o čemer odloči Ministrstvo za okolje in prostor¹³⁹ je potrebno pred izdajo gradbenega dovoljenja pridobiti še okoljevarstveno soglasje.

3.2.2. Začasna raba degradiranih prostorov

Prostor je vrednota in ker živimo v majhni državi, je zato toliko bolj dragocen. V urbanih okoljih in tudi na podeželju imamo veliko praznih objektov in slabo izkoriščenega prostora, od katerih velik delež predstavljajo prostori propadlih industrijskih kompleksov, v urbanih območjih pa je veliko opuščeni nepremičnin v javni lasti (v lasti države ali občin), pa tudi v zasebni lasti (npr. stare stavbe iz denacionalizacijskih postopkov). Ravnanje z nepremičninami v lasti države ali občin ureja Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti¹⁴⁰, ki nalaga lastnikom **gospodarno ravnanje z nepremičninami**. Vendar pa se v praksi zakon izvaja predvsem s prodajo odvečnih nepremičnin, ki pa zaradi situacije na trgu pogosto ne teče dobro. V času, ko nepremičnina tako »stoji in čaka na prodajo« je prazna, dodatno propada, njena vrednost se zmanjšuje, lastnik pa ima tudi stroške z njenim vzdrževanjem. Če je denar finančni vir, pa je prostor materialni vir, s katerim je mogoče marsikaj ustvariti. Tako se prostor lahko ponudi različnim interesentom v začasno rabo, ki jo bo kot možnost uredila tudi nova prostorska zakonodaja¹⁴¹.

Glede začasne rabe nepremičnin v javni lasti, ki se dotika tudi nepremičnin v zasebni lasti, je bila izdelana analiza začasne rabe nepremičnin v javni lasti¹⁴², uporabne napotke pa najdete tudi na spletni strani Začasna raba¹⁴³.

3.2.3. Uporaba javnih površin

Javne površine so za kvaliteto življenja v skupnosti ključnega pomena. To so tako zelene kot druge javne površine naselij, ki so namenjene druženju, preživljanju prostega časa, predvsem igri in rekreaciji na prostem ter tudi izboljšanju kvalitete bivalnega okolja v naselju. Z razvojem naselja se ne sme slabšati kakovost življenjskega okolja zato je treba pri načrtovanju razvoja (zelene) javne površine ohranjati in načrtovati tudi nove¹⁴⁴. Zakon o graditvi objektov določa, kako se neka površina razglasi za javno dobro¹⁴⁵. Javne površine so sicer lahko v javni ali zasebni lasti, zaželeno pa je, da so v javni lasti. Javno dobro je sicer normativno dobro urejeno, v praksi pa ne. Analiza problematike je predstavljena v Analizi pravnega položaja javnih in skupnih površin¹⁴⁶.

137 Uradni list RS, št. [110/02](#), [41/04](#) – ZVO-1, [45/04](#) – ZVZP-A, [47/04](#), [62/04](#) – odl. US, [14/05](#) – popr., [92/05](#) – ZJC-B, [93/05](#) – ZVMS, [111/05](#) – odl. US, [126/07](#), [108/09](#), [61/10](#) – ZRud-1, [20/11](#) – odl. US, [57/12](#), [101/13](#) – ZDavNepr, [110/13](#), [19/15](#).

138 Uradni list RS, št. [18/13](#), [24/13](#), [26/13](#).

139 V njegovem imenu ARSO v predhodnem postopku po 51a. členu Zakona o varstvu okolja.

140 Uradni list RS, št. [86/10](#), [75/12](#), [47/13](#) – ZDU-1G, [50/14](#), [90/14](#) – ZDU-1I, [14/15](#) – ZUUJFO, [76/15](#).

141 Predvideni sprejem novega Zakona o urejanju prostora je do konca 2016.

142 Dostopno na <http://zacasnaraba.net/pravna-analiza-zacasna-raba-nepremicnin-v-javni-lasti/>.

143 Dostopno na <http://zacasnaraba.net/>.

144 25. točka 2. člen Zakona o prostorskem načrtovanju.

145 Zelene javne površine so grajeno javno dobro, če so razglašene v skladu z Zakonom o ograitvi objektov.

146 Dostopno na spletni strani Mreže za prostor <http://mrezaprostor.si/wp-content/uploads/2016/10/Analiza-javne-povrsine.pdf>.

Javne površine, ki so v javni lasti je po zakonu o varstvu okolja¹⁴⁷ dolžna vzdrževati občina, ki si v skladu z zakonom o gospodarskih javnih službah izbere načinom izvajanja gospodarske javne službe. Za uporabo javnih površin v namen skupnostnih praks v soseskah se je zato potrebno dogovarjati z občino, s katero je potrebno najprej ugotoviti, ali ima konkretno zemljišče res vse lastnosti javne površine (urejeno parcelacijo, lastništvo, razglasitev za javno dobro) ali ni morda v lasti etažnih lastnikov stanovanj v stanovanjskih blokih ali drugih lastnikov.

Doslej zakonodaja ne obravnava posebej sosesk, kot enot, ki bi jim nudila določeno podpro. Soseske so tako predvsem predmet prostorskega načrtovanja. Zaradi lastniške razdrobljenosti in neurejenih lastniških razmerij in funkcionalnih površin predvsem v soseskah zgrajenih med 1960 in 1990 so soseske skromno vzdrževane, potrebne preнове in prepuščene degradaciji tako glede uporabe javnega prostora, prometa, zelenja in družbene infrastrukture. Pri spodbujanju učinkovitejšega in bolj celovitega upravljanja ter uveljavljanju tehnične ter organizacijske podpore za celovito prenovo sosesk imajo programi skupnostnih praks kot so organizirana raba, začasna raba in urejanje skupnih površin soseske (organizirana igra, skupnostno vrtnarjenje, vzdrževanje zelenih površin in prenova zasaditev, družabne in izobraževalne prireditve, sejmi rabljenih stvari, izmenjevalnice in podobno) funkcijo povečanja privlačnosti prostora za rabo in zaježitev degradacije območja in prispevajo k sinergijskim učinkom celovite preнове povezane z energetsko sanacijo stavb, s prehodom na nizkoogljično gospodarstvo, s trajnostno mobilnostjo s povečanim deležem kolesarjenja in pešačenja ter s trajnostnim razvojem urbanih območij. Pravi naslov za urejanje te problematike sta tako Zakon o urejanju prostora, kot Stanovanjski zakon. Za boljše upravljanje sosesk so tako dobrodošle vse prakse, ki so usmerjene k celovitemu upravljanju soseske ob sodelovanju občine, prebivalcev soseske in lastnikov stanovanj in zemljišč, na primer v okviru **lokalne pisarne celovite urbane preнове**¹⁴⁸.

3.2.4. Urejanje kolesarjenja in peš hoje

Promet je tako v evropskem prostoru kot v Sloveniji eden največjih povzročiteljev emisij toplogrednih plinov, ki še ni ustrezno zaježen, trendi pa so še v naraščanju. Operativni program ukrepov zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov do leta 2020 podrobneje analizira stanje na področju prometa in ukrepe, ki bodo vodili v zmanjševanje izpustov¹⁴⁹. Med ukrepi je tudi povečanje deleža nemotoriziranih oblik prometa, konkurenčnost javnega potniškega prometa in zagotovitev finančnih sredstev za razvoj kolesarjenja in izboljšanje kolesarske infrastrukture. Strateškega dokumenta na ravni države za področje spodbujanja kolesarjenja še nimamo. Takega dokumenta tudi še ni na ravni EU, je pa v nastajanju¹⁵⁰. Korak v smeri sprejema kolesarske strategije predstavlja Luksemburška deklaracija¹⁵¹. Prav tako na ravni države ni strateškega dokumenta za spodbujanje pešačenja. Na ravni EU je sicer Evropski parlament že leta 1988 sprejel resolucijo imenovano Evropska listina o pravicah pešcev¹⁵², ki pa kasneje ni dobila nadgradnje v drugih predpisih in dokumentih EU. Na mednarodni ravni je pomembna še Mednarodna listina za pešačenje¹⁵³, oblikovana leta 2006 v okviru konferenc Walk21.

147 ZVO-1I Dostopno na <https://www.uradni-list.si/1/content?id=126244>

148 Dostop do brošure http://mrezaprostor.si/wp-content/uploads/2016/02/brosura_LPCUP.pdf.

149 Točka 3.3. programa dostopnega na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/optgp2020.pdf.

150 Informacije dostopne na <https://ecf.com/groups/scientists-cycling/eu-cycling-strategy-developing-blueprint-eu-cycling-strategy>.

151 Dostopno na <http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/communiqués/2015/10/07-info-transport-declaration-velo/07-Info-Transport-Declaration-of-Luxembourg-on-Cycling-as-a-climate-friendly-Transport-Mode---2015-10-06.pdf>.

152 Resolution on the protection of pedestrians and the European charter of pedestrians' rights (Doc. A 2-154/88) Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1988:290:FULL&from=EN> (str. 51-53)

153 International Charter for Walking. Dostopno na: http://www.pedestrians-int.org/images/IFP/pdf/key_doc/charter_EN.pdf

Za kolesarjenje kot del prometa je odgovorno Ministrstvo za infrastrukturo, na strani nevladnih organizacij pa v podporo razvoju kolesarjenja skrbi predvsem Slovenska kolesarska mreža¹⁵⁴. To je pripravilo Nacionalni program razvoja prometa¹⁵⁵. Hkrati velja, da so prometne prakse neposredno povezane tudi z javnim zdravjem, zato se za kolesarjenje in peš hojo zavzema tudi Ministrstvo za zdravje, ki je pripravilo Resolucijo o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025¹⁵⁶. Kolesarske poti in steze za pešce pa so tudi med ukrepi Akcijskega načrta za energetska učinkovitost za obdobje 2014–2020¹⁵⁷.

Sicer kolesarjenje nima svojega področnega zakona, kar ta niti ni potreben. Kolesarska infrastruktura se ureja v predpisih o prostorskem načrtovanju in cestah, varnost kolesarjenja pa urejajo predpisi s področja varnosti prometa. Posebno področje kolesarjenja, ki pa je zanimivo predvsem za razvoj turizma, pa je področje kolesarjenja v naravnem okolju. To ni enovito urejeno. Največ omejitev in pogojev kolesarjenja postavlja Zakon o ohranjanju narave¹⁵⁸, podrobno pa je problematiko normativnega okvira in dejanskih problemov obravnaval Peter Zajc v svojem magistrskem delu Možnosti umeščanja gorskokolesarskih poti v naravno okolje v Sloveniji na primeru zahodnega Pohorja¹⁵⁹. V praksi pa zaradi spodbujanja uporabe javnih prevozov, kolesarjenja in peš hoje nastajajo številni **mobilnostni načrti** posameznih institucij¹⁶⁰. Navodila za pripravo takega načrta je pripravilo Ministrstvo za okolje in prostor¹⁶¹.

Program Ministrstva za infrastrukturo za spodbujanje trajnostne mobilnosti v občinah, ki se izvaja s sredstvi Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, vključuje izdelavo **celostne prometne strategije** (CPS) za vsaj 30 občin z naselji mestnega značaja in izvajanje ukrepov teh strategij, kot so ureditev varnih dostopov do postaj in postajališč javnega prevoza, ureditev stojal in nadstrešnic za parkiranje koles, sistem P+R (»parkiraj in se pelji«), ureditev postajališč javnega prevoza ter pločnikov in kolesarskih stez¹⁶². Ministrstvo za okolje in prostor pa na svoji spletni strani objavlja aktualne napotke glede zmanjševanja izpustov CO₂ v prometu.¹⁶³

3.2.5. Stanovanjske kooperative (zadruga)

Stanovanjske kooperative (zadruga) so ena izmed inovativnih, v tujini že dobro preizkušenih, praks reševanja bivanjskega problema, ki je nekakšen »hibrid« med lastništvom in najemništvom. Gre za model, ko se posamezniki združijo v zadrugo (kooperativo) z namenom, da si zagotovijo neprofitno najemno stanovanje kot dolgoročno

154 Dostopno na <http://kolesarji.org/vsebine/kolesarska-kultura/>.

155 Dostopno na http://www.mzi.gov.si/si/dogodki/strategija_razvoja_prometa_v_rs/.

156 Uradni list RS št. 58/2015, dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2015-01-2441>.

157 Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/an_ure/an_ure_2020_sprejet_maj_2015.pdf

158 Resolucija o Nacionalnem programu razvoja prometa v Republiki Sloveniji, dostopno na http://www.mzi.gov.si/fileadmin/mzi.gov.si/pageuploads/javne_objave/2016-Nacionalni_program/nac-program-objava.pdf (na vladi potrjena 29.9.2016, sprejme jo Državni zbor).

159 Dostopno na http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/gozdarstvo/md_zajc_peter.pdf.

160 Na primer Ekonomska fakulteta dostopno na http://www.ef.uni-lj.si/druzbeno_odgovornost_in_integriteta/mobilnostni_nactr.

161 Dostopno na http://www.gzdbk.si/media/pdf/sekcije/SOE/usmeritve_in_vzorec_za_mobilnostne_nacrte_za_podjetja.pdf.

162 Informacije dostopne na http://www.mzi.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi/.

163 Dostopno na http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/podnebne_spremembe/co2_onesnazevala_in_avtomobili/.

rešitev stanovanjskega problema z visoko varnostjo najema. Osnovne informacije so predstavljene na spletni strani Stanovanjske kooperative¹⁶⁴.

Stanovanjske kooperative kot koncept podpira država z Nacionalnim stanovanjskim program 2015-2025, ki ga je sprejel Državni zbor v letu 2015¹⁶⁵, v katerem se je država zavezala, da bo z ukrepi na različnih področjih odpirala možnosti za uvajanje novih alternativnih oblik bivanja, kot so stanovanjske kooperative. Te so v razvitih industrijskih državah takoj za javnimi stanovanjskimi skladi glavne ponudnice najemnih stanovanj po ugodnejši najemni ceni¹⁶⁶.

V Sloveniji v novejšem času še nismo uspeli v praksi vzpostaviti pilotnega projekta stanovanjske kooperative, je pa pri razvijanju konkretnega projekta trenutno najdlje prišla zadruga Zadrugator¹⁶⁷.

3.3. Morebitne ovire

Na področju urejanja prostora se v luči obravnavanih tem kažejo naslednji problemi, ki utegnejo oteževati realizacijo posamezne zamisli:

- Slovenija še nima posodobljenih razvojnih dokumentov to je nove Strategije razvoja Slovenije in temu dokumentu ustrezajoče Strategije prostorskega razvoja Slovenije. Strateški dokumenti so zelo pomembni, saj je prostorsko načrtovanje orodje za doseganje dolgoročnih strateških ciljev. Na podlagi konkretnih prostorskih načrtov nastanejo spremembe v prostoru, ki imajo trajni ali vsaj dolgoročni učinek, zato je ključno katerim strateškim usmeritvam sledijo.
- Veljavne temeljne usmeritve urejanja prostora so po več kot desetih letih zastarele in ne odговarjajo več potrebam časa (Strategija prostorskega razvoja Slovenije in Uredba o Prostorskem redu Slovenije iz 2004).
- Temeljni zakonski okvir prostorskega načrtovanja se od 1984 tretjič korenito spreminja in je trenutno spet v popolni prenovi sistema, zato imamo v državi veliko različnih, še veljavnih, tipov prostorskih načrtov. Ob taki dani situaciji niti stroka ne more dobro ponotranjiti vsakokratnega režima, še bolj pa je odtujen javnosti.
- Javne površine niso nedvoumno določene v občinskih prostorskih načrtih in zato tudi še niso urejene v skladu z zakonom (ni ustrezno urejeno javno lastništvo, vpis v zemljiško knjigo in razglasitev za javno dobro).
- Sedanji Stanovanjski zakon še ne nudi podpore stanovanjskim kooperativam, zato bo potrebno v novem Stanovanjskem zakonu, ki se pripravlja, vzpostaviti ustrezne pravne podlage, ki bodo omogočale razvoj modela stanovanjskih kooperativ (podpore države v smislu finančnih ugodnosti, določitev stroškovne najemnine, določitev prilagojenih kriterijev za najem neprofitnih stanovanj).

4. Samooskrba s hrano in ekološko kmetijstvo

Ekološko kmetijstvo zajema rastlinsko pridelavo, nabiranje prosto rastočih rastlin, živinorejo, čebelarstvo, ribogojstvo, predelavo, pravilno označevanje ekoloških izdelkov oz. živil in sistem kontrole.

164 Dostopno na <http://stanovanjskekooperative.si/stanovanjske-kooperative>.

165 Uradni list št. 92/2015, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO114>.

166 Točka 3.1. in 4.4.1.

167 Dostop na njihovo spletno stran <http://zadrugator.org/>.

V procesu pridelave temelji na upoštevanju naravnih zakonitosti ekosistemov, ob tem pa krepki, harmonizira in stimulira biološke procese. Pri ekološkem kmetijstvu je uporaba lahko topnih mineralnih gnojil, kemično sintetiziranih fitofarmaceutskih sredstev (pesticidov), gensko spremenjenih organizmov in proizvodov pridobljenih iz teh organizmov ter različnih regulatorjev rasti prepovedana, zato ni pričakovati ostankov takšnih snovi v pridelkih ali živilih in posledično pri samih potrošnikih. Za področje ekološke pridelave hrane in samooskrbe je pristojno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano¹⁶⁸, ki spremlja tudi stanje ekološkega kmetovanja v Sloveniji¹⁶⁹. Pomembna akterja v podporo kmetijstvu in ekološkemu kmetijstvu pa sta še Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja¹⁷⁰, Kmetijsko gozdarska zbornica¹⁷¹ (in njene kmetijsko svetovalne službe). S področjem ekološkega kmetijstva in aktualno problematiko tega se ukvarja tudi nevladna organizacija Inštitut za trajnostni razvoj¹⁷².

Število ekoloških kmetij v Sloveniji se iz leta v leto počasi povečuje, še vedno pa se kaže potreba po večjih količinah pridelkov ter organiziranem nastopanju na tržišču.¹⁷³

4.1. Glavne usmeritve strateških dokumentov

4.1.1. Operativni program ukrepov zmanjšanja emisij toplogrednih plinov

Cilj Operativnega programa je zmanjšanje emisij iz kmetijstva oziroma natančneje njihovo obvladovanje v primerjavi z baznim letom 2005 ob hkratnem povečanju samooskrbe države s hrano ter zagotavljanju prehranske varnosti.¹⁷⁴ Postopno zmanjševanje emisij je predvideno do leta 2020 in nato še nadalje do leta 2050. Operativni program opozarja, da je prispevek kmetijskega sektorja k emisijam precejšen, v strukturi emisij toplogrednih plinov pa prispeva največ k emisijam CH₄ ter NO₂. Ukrepi iz Operativnega programa stremijo k večjim razvojnim učinkom vloženih javno-finančnih sredstev in k izboljšanju stroškovne učinkovitosti izvajanja ukrepov. Dolgoročni cilj v kmetijstvu je obvladovanje toplogrednih plinov v državi s hkratnim povečanjem samooskrbe s hrano ob ohranitvi površine kmetijskih zemljišč v uporabi. Za navedeno je ključno zlasti zmanjšanje emisij na enoto pridelane hrane pri pridelavi kravjega mleka ter pri reji govejega mesa in drobnice.

Širjenje kmetijske dejavnosti je pomembno zlasti zaradi povečanja relativno nizke stopnje kmetijske samooskrbe ter zaradi ohranitve delovnih mest.¹⁷⁵ Predvideni ukrepi za zmanjševanje toplogrednih plinov so predvsem naslednji: ekološko kmetovanje, naložbe v osnovna sredstva, prenos znanja, dobrobit živali, uvajanje načinov reje, ki zmanjšujejo emisije toplogrednih plinov. Bodisi prek povečanja gojenja zelenjave in sadja nasproti prireji goveda ali drobnice bodisi prek vpeljave bolj z viri učinkovitih tehnik gojenja zelenjave ima tudi vsak posameznik, ki se na kakršen koli način ukvarja s kmetijstvom ali (urbanim) vrtnarjenjem, potencial za sledenje ciljem zmanjševanja emisij.

¹⁶⁸ Informacije dostopne na spletni strani ministrstva
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/.

¹⁶⁹ Dostopno na
http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/analiza_stanja_ekoloskega_kmetovanja/.

¹⁷⁰ Spletna stran <http://www.arsktrp.gov.si/>.

¹⁷¹ Spletna stran <http://www.kgzs.si/>.

¹⁷² Spletna stran <http://itr.green-smoothie.org/>

¹⁷³ Ekološko kmetovanje, MKGP, http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/ (11.08.2016).

¹⁷⁴ Operativni program ukrepov zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020, str. 1 in 3, dostopno na
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/optgp2020.pdf.

¹⁷⁵ str. 4, 6, 28, 51, 52.

Prvo letno poročilo kaže pozitivno sliko izvajanja ukrepov in doseganja rezultatov Operativnega programa. Emisije iz kmetijskega sektorja se zmanjšujejo počasi, povečal pa se je delež emisij iz izgorevanja goriv.¹⁷⁶

4.1.2. Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo

4.1.3.

Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo z Akcijskim načrtom izvajanja in Načrtom aktivnosti ministrstev in vladnih služb 2015-2016 izpostavlja, da je temelj dolgoročne strategije v kmetijstvu v Sloveniji zagotavljanje samooskrbe s hrano, varovanje naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter zagotavljanje in ustvarjanje delovnih mest tako v kmetijstvu in živilstvu, kot tudi na področju gozdarstva. V sklopu celovitega upravljanja s prostorom kot potencialom in virom je treba upoštevati rabo in upravljanje kmetijskih zemljišč, ki se zlasti na hribovitih območjih intenzivno zaraščajo, v ravninskih predelih, kjer je zmogljivost kmetijskih zemljišč največja in njihova uporaba najlažja, pa je pritisk drugih dejavnosti in rab nanje največji. Zato je pomembna odprava zaraščanja kmetijskih zemljišč, z namenom vzpostavitve njihove osnovne funkcije – pridelave hrane.¹⁷⁷ Poudarja pomembnost prepoznavanja in prednostne uporabe degradiranih urbanih območij, njihovo upravljanje ter odpravo zaraščanja kmetijskih zemljišč, z namenom vzpostavitve njihove osnovne funkcije, ki je pridelava hrane. Aktivnejše upravljanje s kmetijskimi zemljišči ter spodbujanje funkcionalnih povezav med potrošniki in pridelovalci (oskrba mest z lokalno pridelano hrano) lahko v prihodnje več prispeva k ohranjanju kmetijskih zmogljivosti kot normativno varstvo.¹⁷⁸

4.1.4. Program razvoja podeželja 2014 - 2020

Program razvoja podeželja 2014-2020¹⁷⁹ je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, ki predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Odraža nacionalne prednostne naloge Slovenije kot države članice Evropske unije, opredeljene na podlagi analize danosti in stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva, kot tudi njihove vpetosti v dogajanje na podeželju in celotnem prostoru. V obdobju do leta 2020 je predvidenih 13 ukrepov, katerih realizacija bo ustrezno financirana¹⁸⁰.

4.1.5. Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva

Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo si hrano za jutri«¹⁸¹ in Strategija za izvajanje te resolucije¹⁸² ugotavlja, da so naravne razmere za kmetijstvo v Sloveniji razmeroma neugodne, saj zemlja, primerna za kmetijstvo, predstavlja manj kot 30% površine, ta delež pa vztrajno pada

¹⁷⁶ Prvo letno poročilo o izvajanju Operativnega programa ukrepov zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020, str. 3 in 5, dostopno na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/1porocilo_opuzet_p_2020.pdf.

¹⁷⁷ Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo z Akcijskim načrtom izvajanja in Načrtom aktivnosti ministrstev in vladnih služb 2015–2016, str. 18 in 38, dostopno na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/pomembni_dokumenti/opzg_akcijski_nacrt_in_nacrt_aktivnosti.pdf.

¹⁷⁸ Str. 18 in 19 programa, poglavje Prostor kot vir in potencial.

¹⁷⁹ Dostopno na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja/.

¹⁸⁰ Razdelek 5.4.

¹⁸¹ Uradni list RS št. 25/11, dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO80>.

¹⁸² Dostopno na

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Kmetijstvo/strategija_razvoj_slo_kmetijstva_2020.pdf

(zaradi zaraščanja, pozidave, prometnih infrastruktur). Slovenija, z redkimi izjemami¹⁸³, z domačo pridelavo ne pokriva svojih potreb po kmetijsko-živilskih proizvodih. V splošnem ostaja neto uvoznica kmetijsko-živilskih proizvodov, njen trgovinski primanjkljaj pa se je po vstopu v EU še povečal. K temu so dodatno pripomogli odpiranje domačega trga ter nove distribucijske in tržne strukture. V pričakovanih razmerah večjih težav z oskrbo s hrano v svetovnem merilu in zaradi spoznanj o negativnih okoljskih učinkih velikih transportov hrane, postaja vprašanje lokalne in regionalne samooskrbe s hrano ponovno pomembno, prehranska varnost in proizvodnja hrane pa ponovno postajata strateški politični vprašanji.

4.1.6. Strateški načrt promocije kmetijskih in živilskih proizvodov

Strateški načrt promocije kmetijskih in živilskih proizvodov 2013-2018¹⁸⁴ je zasnovan v krepitvi povezovanja deležnikov prehranske verige, povečevanja povpraševanja po kakovostno lokalni hrani in spreminjanje potrošniških navad, ki ga vodi interes za lokalno hrano, lokalne sestavine in lokalne skupnosti.

4.2. Normativni okvir za ekološko pridelavo

Zakonodaja in izvedbeni predpisi s kmetijstva so navedeni na strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano¹⁸⁵ in predstavljajo širši obvezni okvir tudi ekološkega kmetijstva. V nadaljevanju pa se osredotočamo na predpise, ki se specifično nanašajo na ekološko kmetijstvo.

4.2.1. Splošno

Uredba Sveta (ES) št. 834/2007

Uredba 834/2007 z dne 28. junija 2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092 /91¹⁸⁶ določa osnovna pravila ekološkega kmetijstva, ki so enaka v vseh državah članicah EU. V okviru ekološkega kmetijstva predvideva zlasti izkoriščanje obnovljivih virov energije v lokalno organiziranih kmetijskih sistemih. Uredba določa številna načela, na katerih naj bi temeljilo ekološko kmetijstvo ter prepoveduje vsakršno uporabo gensko spremenjenih organizmov, ionizirajočega sevanja, mineralnih dušikovih gnojil ter pospeševalcev rasti in sintetičnih aminokislin.

Pri ekološki pridelavi rastlin naj se uporabljajo postopki, ki povečujejo vsebnost organskih snovi v tleh, povečujejo stabilnost in biotsko raznovrstnost tal ter preprečujejo zbitost in erozijo¹⁸⁷, kar je mogoče zagotoviti s kolobarjenjem ter uporabo hlevskega gnoja ali organskih materialov. V zvezi z ekološko vzrejo živali Uredba posebej omenja ustrezno gostoto živali in pogoje bivanja, stalen dostop do površin na prostem, preprečevanje prekomerne popasenosti, teptanja, erozije ali onesnaženja. Uredba prepoveduje

¹⁸³ Kot so mleko, perutnine, jabolka in goveje meso. Pridelava jajca in medu je zadovoljiva (95 in 80%). Zaskrbljujoče majhna (40% samooskrba) je npr. proizvodnja zelenjave, poleg tega pa v zadnjih letih delež proizvodnje izrazito pada; tudi žita, pšenice in svežega sadja.

¹⁸⁴ Dostopno na

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/zakonodaja/Promocija_kmetijskih_in_zivilskih_proizvodov/nacrtpromocije2013.pdf.

¹⁸⁵ Dostopno na http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c18905.

¹⁸⁶ Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02007R0834-20130701&rid=1>.

¹⁸⁷ 12/I(a) člen.

privezovanje ali osamitev živali (razen v primeru točno določenih izjem), določa čim krajši prevoz živali ter preprečevanje trpinčenja ali pohabljanja, tudi ob zakolu. Uredba ureja tudi ekološko ribogojstvo in čebelarjenje.

Natančno je določeno tudi označevanje ekoloških izdelkov in nadzorni sistem. Pri predelani hrani morajo vsaj 95 odstotkov teže ekološkega živila obsegati sestavine ekološkega kmetijskega izvora, katere sestavine so ekološke, pa mora biti navedeno v seznamu sestavin. Podrobnejšo izvedbo določajo Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih izdelkov oziroma živil in Pravilnik o tehničnih in organizacijskih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati organizacije za kontrolo nad pridelavo in predelavo ekoloških kmetijskih pridelkov oziroma živil in organizacije za kontrolo nad pridelavo integriranih kmetijskih pridelkov oziroma živil¹⁸⁸.

Uredba Komisije (ES) št. 889/2008

Uredba 889/2008 z dne 5. septembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov glede ekološke pridelave, označevanja in nadzora¹⁸⁹ upošteva in dopolnjuje določbe Uredbe 834/2007, pri čemer določena področja (nekatere živalske vrste, ekološko ribogojstvo, uporabo morskih alg in kvasovk) spušča, saj bo priprava podrobnejših pravil dolgotrajnejša. Ureja zlasti pravila ekološke pridelave, označevanja in nadzora določenih proizvodov iz Uredbe 834/2007.

Pri ekološki pridelavi rastlin je treba izhajati predvsem iz prehrane rastlin primarno preko ekosistema tal, zato je uporaba pesticidov in podobnih sredstev prepovedana. V ekološki živinoreji morajo biti zasledovane specifične vedenjske potrebe živali, vzreja živali mora biti povezana z zemljiščem, za pridelavo poljščin pa naj se uporablja proizvedeni gnoj. Zagotovljeno mora biti dobro počutje živali ob njihovi ustrezni nastanitvi. Že med uvodnimi določbami je posebej navedeno, naj se v ekološki živinorejski praksi prepreči intenzivna reja perutnine. Uredba zasleduje tudi varstvo okolja in stremi k preprečevanju njegovega onesnaženja, zato opozarja na potrebo po zgornjih vrednostih uporabe količine gnoja (zgornja meja glede na količino dušika v gnoju) in vzreje živali na hektar površine.

Uredba 889/2008 je podrobnejša od Uredbe 834/2007 in določa številne konkretne omejitve in podatke (npr. glede dovoljenega števila živali na določeni površini itd.). Temu primerno je uredba obsežnejša, vsebuje pa tudi številne priloge, ki specificirano opredeljujejo omejitve, zahteve ali pogoje ter načine uporabe določenih sredstev, kot so gnojila in dodatki, pesticidi, mikroorganizmi in snovi, ki jih proizvedejo mikroorganizmi in druge snovi (Priloga I in II). V Prilogi III so določene najmanjše velikosti notranjih in zunanjih površin ter druge značilnosti namestitve živali, v Prilogi IV pa največje število živali na hektar površine. Nadalje so opredeljene še vrste krme in krmnih dodatkov, proizvodi za čiščenje in drugo uporabo itn.

Uredba določa nov znak EU za ekološko kmetijstvo, v prilogah XII on XIII pa sta navedena vzorca dokazila za izvajalce dejavnosti ekološkega kmetijstva ter izjave prodajalca, da proizvod ni bil pridelan iz ali z gensko spremenjenimi organizmi.

¹⁸⁸ Uradni list RS, št. 113/05, 128/06 in 45/08 – ZKme-1

¹⁸⁹ Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R0889-20160507&qid=1467799134737&from=SL>.

Kmetijsko gozdarska zbornica v priročniku **Odločitev za ekološko kmetijstvo, Pomen prave izbire**¹⁹⁰ podaja številne konkretne napotke predvsem glede izvajanja navedenih uredbo za slovenski prostor.

Zakon o kmetijstvu

Zakon o kmetijstvu¹⁹¹ lokalno samooskrbo zadeva posredno, vendar že v uvodnih določbah¹⁹² med cilje kmetijske politike uvršča »stabilno pridelavo varne, kakovostne in čim cenejše hrane ter zagotavljanje prehranske varnosti in čim višje stopnje samooskrbe«. Določa pa lastnosti ekoloških in drugih izdelkov posebne kakovosti ter postopek njihovega določanja¹⁹³. Veriga preskrbe s hrano vključuje pridelavo oziroma prirejo, predelavo, distribucijo, veleprodajo oziroma maloprodajo do končnega potrošnika in je tajnostno naravnana, varuh odnosov v verigi preskrbe s hrano¹⁹⁴ pa spremlja ravnanja deležnikov v tej verigi.¹⁹⁵ Zakon ureja tudi pogoje za opravljanje dopolnilne dejavnosti¹⁹⁶ na kmetiji, ki je dejavnost, ki omogoča boljšo rabo proizvodnih zmogljivosti in delovnih moči kmetije ter pridobivanja dodatnega dohodka na kmetiji. Zakon določa tudi sheme kakovosti, ki se izražajo v oznakah kmetijskih proizvodov (dobrote z naših kmetij, izbrana kakovost, ekološki in kmetijski pridelek, pridelek višje kakovosti...). Označevanje kmetijskih pridelkov posebej urejata Pravilnik o shemah kakovosti kmetijskih pridelkov in živil¹⁹⁷ in Pravilnik o zaščitnem znaku za označevanje kmetijskih pridelkov in živil¹⁹⁸.

Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih izdelkov oziroma živil¹⁹⁹, izdan na podlagi tega zakona podrobneje določa postopke ekološke pridelave in predelave, označevanje izdelkov in pogoje za uporabo, označbe »ekološki«, primerna območja za ekološko čebelarjenje, evidence določenih ekološko pridelanih živil ter njihovega uvoza, kot tudi določila, smernice in pogoje za ekološko kmetovanje. Uporaba oznake »ekološki« (oziroma njenih okrajšav »bio« in »eko«) za ekološke kmetijske izdelke, ki se tržijo v Sloveniji, je dovoljena le ob pridelavi oz. predelavi v skladu s tem pravilnikom, obvezna pa je tudi uporaba evropskega logotipa. Za ekološko pridelavo se sme uporabljati le semena in razmnoževalni material, ki je bil pridelan v skladu s tem pravilnikom. Pridelovalec, ki prideluje, dodeljuje ali pakira oziroma z ekološkim semenskim materialom oskrbuje druge pridelovalce (trži semena v Republiki Sloveniji) mora imeti podatke o vrstah in sortah ekološkega semenskega materiala vpisane v register semenskega materiala (glej podatkovna zbirka ekološkega semena²⁰⁰).

Organizacije za kontrolo in certificiranje določi na podlagi Pravilnika o tehničnih in organizacijskih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati organizacije za kontrolo nad pridelavo in predelavo ekoloških kmetijskih pridelkov oziroma živil in organizacije za kontrolo nad

190 KGZS, Odločitev za ekološko kmetijstvo, Pomen prave izbire!, dr. Janko Rode, 2012, <http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/ekolosko%20kmetijstvo.pdf>.

191 Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15.

192 v prvi alineji 2. člena ZKme-1.

193 69. do 98. člen.

194 Spletna stran http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/varuh_odnosov_v_verigi_preskrbe_s_hrano/.

195 61č in 61d. člen.

196 99. do 101. člen.

197 Uradni list 23/15 in 43/15

198 Uradni list RS, št. 3/11

199 Uradni list RS, št. 71/10 in 94/10 – popr.

200 Dostopno na

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/podatkovna_zbirka_ekoloskega_semena_semenskega_krompirja_in_vegetativnega_razmnozevalnega_materiala/.

pridelavo integriranih kmetijskih pridelkov oziroma živil²⁰¹ minister za kmetijstvo. Do sedaj imenovane organizacije za kontrolo in certificiranje so objavljene na strani MKGP.²⁰² Nadzor nad delovanjem organizacij za kontrolo in certificiranje izvaja Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.

Zakon o kmetijskih zemljiščih

Zakon o kmetijskih zemljiščih je bil predstavljen že v poglavju o varovalnih mehanizmih. Ti so pomembni tako za kmetovanje samo, poznati pa jih je potrebno tudi v primeru želje po urbanem vrtnarjenju, saj je točno določen postopek najema (zakupa) kmetijskih zemljišč. Postopek nakupa in zakupa kmetijskih zemljišč sta urejena specifično glede na ostale nepremičnine. Pri pristojni upravni enoti mora biti na oglasni deski javno objavljena ponudba lastnika zemljišča. V predpisanem 30-dnevem roku od dneva objave ponudbe mora biti podana pisna izjava o sprejemu ponudbe, pri čemer se upošteva zakonsko določene prednostne upravičence. Po sklenitvi posla upravnica enota na iniciativo sprejemnika ponudbe izda odločbo o odobritvi pravnega posla. Natančni pogoji in postopek z relevantnimi obrazci so določeni na strani e-uprave RS²⁰³, vse potrebne informacije pa je mogoče v času uradnih ur pridobiti tudi na ustreznem oddelku posamezne upravne enote.

Zakon o promociji kmetijskih in živilskih proizvodov

Zakon o promociji kmetijskih in živilskih proizvodov²⁰⁴ ZPKŽP-A v 2. členu med drugim določa spodbujanje lokalne pridelave in potrošnje. Iz njega izvedeni Strateški načrt promocije kmetijskih in živilskih proizvodov 2013-2018 opozarja na potrebo po informiranosti in izobraženosti potrošnikov o pomenu kakovostne in zdrave hrane ter označbah kakovosti. Med različnimi sektorji je kot posebnost izpostavljen trg z ekološkimi živili, ki so najbolj inovativni pridelki ali proizvodi. Zakon in strategijo je potrebno tako predvsem upoštevati pri promociji ekoloških izdelkov. Promociji lokalne hrane se posebej posveča tudi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano²⁰⁵.

Zakon o živinoreji

Zakon o živinoreji²⁰⁶ določa, da morajo načini reje, rejski programi in cilji, transport in zakol domačih živali in predelava živalskih proizvodov, namenjenih za prehrano ljudi, omogočati čim boljšo kakovost ter ekološko varno pridobivanje živalskih proizvodov²⁰⁷. Lastnosti domačih živali za prirejo varnih in kakovostnih živalskih proizvodov se ugotavljajo s primerjalnimi testi. Opredeljuje sonaravno živinorejo in kot eno izmed oblik njenega izvajanja določa ekološko živinorejo. Gre za organsko, biološko rejo živali, ki se izvaja pretežno po naravnih metodah in postopkih, ki jih podrobneje določa Zakon o kmetijstvu.²⁰⁸

201 Uradni list RS, št. 58/01, 117/02, 62/03, 131/03, 31/04, in 45/08 – ZKme-1.

202 Dostopno na

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/nadzorni_sistem/ (10.08.2016).

203 Na povezavi <http://e-uprava.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-prehrana/kmetijska-zemljisca/nakup-kmetijskega-zemljisca.html>.

204 Uradni list RS, št. 26/11, 57/12.

205 Dostopno na http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/.

206 Uradni list RS, št. 18/02, 110/02 – ZUreP-1, 45/04 – ZdZPKG, 90/12 – ZdZPVHVVR in 45/15.

207 27. člen.

208 28. člen.

Biološko dinamična živinoreja je reja živali z upoštevanjem ekološke živinoreje in ustreza zahtevam biodinamičnega kmetovanja, z upoštevanjem naravnih zakonitosti pri reji domačih živali.

Kmetijsko gospodarstvo se vpiše v evidenco pridelovalcev in predelovalcev ekoloških ali integriranih kmetijskih pridelkov oz. živil na podlagi vloge, ki jo vodijo organizacije za kontrolo kmetijskih pridelkov oziroma živil po ZKme-1, ločeno po oblikah sonaravne živinoreje.

4.2.2. Urbano vrtnarjenje - ureditev

Urbano vrtnarjenje v slovenski zakonodaji ni samostojno urejeno, zato je treba pogoje zanj iskati po različnih predpisih. Predvsem gre za aktivnosti občine v tej smeri, ki določena zemljišča že v svojih prostorskih aktih lahko nameni za vrtičke. Na podlagi 21. člena Zakona o lokalni samoupravi imajo potem nekatere **občine** za zemljišča v občinski lasti sprejete **odloke o urejanju in oddaji urbanih vrtov v zakup**²⁰⁹, na podlagi teh odlokov pa so posamezne občine sprejele še **pravilnike** za urejanje in oddajo urbanih vrtov v zakup²¹⁰, ki jih je treba upoštevati oziroma jim slediti.

Če pa občina še nima sprejetega odloka in sama ne ureja urbanega vrtnarjenja, je to prepuščeno iniciativam posameznih zainteresiranih skupin, ki poskušajo pridobiti zemljišče v občinski ali zasebni last v najem za to dejavnost. Pogosto se odločijo za najem (zakup) neposredno od kmetov, kar ureja Zakon o kmetijskih zemljiščih.²¹¹ Zakup se vzpostavi s pogodbo, ki poleg obveznih sestavin lahko vsebuje še druge sestavine, ki se nanašajo na pogoje zakupa, trajanje, uporabo zemljišča in prenehanje pogodbe. Zakupna pogodba se tudi zaznamuje v zemljiški knjigi. Tudi v primeru dogovora neposredno z lastniki kmetijskih zemljišč je priporočljivo posvetovanje z občino – gre za seznanitev v duhu dobrosesedkih odnosov in morebitna pravila glede podrobne rabe (promet, smeti in podobno). Nekaj priporočil za zagon urbanega vrtnarjenja je na osnovi sodelovanja z različnimi skupinami in občinami zbrala Skupina za urbano vrtnarjenje pri Mreži za prostor²¹².

Glede zakupa kmetijskih zemljišč je pomembno rešiti vprašanje, kdo je najprimernejša pogodbeni stranka na strani zakupnika (bodočega vrtičkarja). Odnosi med uporabniki oziroma vrtičkarji morajo biti namreč trdni. Zakupniki so lahko vsi bodoči zainteresirani vrtičkarji, lahko je zakupnik samo eden in si v pogodbi izgovori, da je uporabnikov več, lahko pa pogodbo sklene tudi društvo, v katerega se včlanijo zainteresirani uporabniki. Priporočljiva je zadnja možnost, saj društvo lahko ustvari stabilen pogodbeni odnos, znotraj društva pa se s pravili določajo pogoji članstva in tudi uporabe zakupljenega zemljišča ali zemljišč. Tudi v primeru, ko ne gre za zakupnika, ki je društvo, pa priporočamo sklenitev dogovora med uporabniki vsaj o pogojih uporabe zemljišča in prenehanja uporabe oziroma izključitve iz uporabe.

Ob zahtevah zakonodaje neposredno v zvezi z zakupom kmetijskih zemljišč je potrebno upoštevati tudi še druga, splošnejša določila Zakona o kmetijskih zemljiščih, tj. npr. da je

209 Glej na primer Odlok o urejanju in oddaji urbanih vrtov v zakup Mestne občine Nova Gorica <https://www.uradni-list.si/1/content?id=116258> ali odloki Mestne občine Ljubljana, dostopno na <http://www.ljubljana.si/si/mol/ijz/register-predpisov/okolje-prostor/vrtickarstvo/>.

210 Glej na primer Pravilnik za urejanje in oddajo urbanih vrtov v zakup Mestne občine Nova Gorica <https://www.uradni-list.si/1/content?id=116385> in Ljubljana <http://www.ljubljana.si/si/mol/ijz/register-predpisov/okolje-prostor/vrtickarstvo/>.

211 V členih 26. do 38.

212 Simoneti, M., Mreža za prostor: Skupina urbano vrtičkarstvo: Prostori sodelovanja; Dostopno na <http://prostorisodelovanja.si/urbano-vrtnarjenje-vrtickarstvo/>

kmetijska zemljišča treba uporabljati v skladu z njihovim namenom ter preprečevati njihovo onesnaževanje ali drugačno degradiranje in onesnaževanje ali drugačno zaviranje rasti rastlin²¹³, da je treba obdelovati kmetijsko zemljišče kot dober gospodar, preprečevati zaraščanje, uporabljati primerne metode kmetovanja²¹⁴ idr.

V primeru, da bi pridelano hrano tudi predelovali, pa je potrebno upoštevati, da so za opravljanje dopolnilne dejavnosti predelave živil rastlinskega izvora postavljeni določeni dodatni pogoji²¹⁵.

Posebej zanimivo pa urbano vrtnarjenje na različnih degradiranih območjih kot so nezazidana stavbna zemljišča ali tudi začasno »stoječa« gradbišča. Vrtnarjenje je odlična začasna raba in oblika vzdrževanja prostora²¹⁶. Za zagon začasnega vrtičarskega območja se je treba o tem dogovoriti z lastnikom zemljišča in praviloma tudi z občino. Treba je stremeti k temu, da se ustvarijo osnovni pogoji dogovorne rabe na način, ki zagotovi pogoje vrtnarjenja (trajanje sezona, pogoji odpovedi) in spoštovanje pravil začasne rabe glede opreme (lope, klopi) ter odnosu do javnega prostora (morebitni prehodi, umiki vrtov od meje z javno površino z zelenim pasom in podobno). Večina občin na nek način v svojih OPN-jih predvideva možnost vrtičkarstva kot dopolnilne rabe v posameznih območjih drugih namenskih rab, medtem ko so dogovori o začasni rabi izven določil občinskih aktov še redki. Tako na primer MO Ljubljana že podpira začasno vrtnarjenje kot dogovorno rabo na zapuščenem gradbišču na osnovi letnih pogodb²¹⁷.

Alternativa urbanim vrtovom je lahko tudi gojenje na balkonih ali na strehah. Za vzpostavitev teh je potrebno upoštevati pravila Stanovanjskega zakona (v večstanovanjskih blokih), ki se nanašajo na sprejemanje odločitev, glede same izvedbe pa tudi Zakon o graditvi objektov²¹⁸. Seveda se je v večstanovanjskih objektih pred zasedbo strehe, skupnih balkonov in teras, treba najprej načelno dobro posvetovati s sosedi in lastniki.

4.2.3. Kmetijske zadruga - ureditev

Kmetijska zadruga je oblika skupnostne prakse, ki posameznikom, ki se ukvarjajo z lastno pridelavo hrane, olajšuje odkup in promocijo izdelkov ter nudi zanesljivo plačilo in oskrbo s semenskim materialom in pripomočki za pridelavo, lokalnemu okolju pa nudi zanesljivo oskrbo s takšno hrano. Kmetijske zadruga predstavljajo pomembno orodje za povečevanje prehranske samooskrbe in prehranske varnosti. Kmetijske zadruga, ki jih oblikujejo, urejajo in vodijo lokalni pridelovalci hrane na demokratičen način (pri tem pa so opolnomočeni, konkurenčni in učinkoviti), so idealen mehanizem za povečanje lokalne proizvodnje in dohodka pridelovalcev, razširitev trajnostnega kmetijstva in povečanje prehranske samozadostnosti.

Kmetijske zadruga so glede na vsebino delovanja najbolj pogoste zadruga v Sloveniji. Zbrane statistične podatke o vrstah in lokaciji registriranih zadrug v Sloveniji so na spletni

213 [4. člen](#).

214 [7. člen](#).

215 Več o teh pogojih npr. na <http://www.kmetijskizavod-celje.si/predelava-zivil-rastlinskega-izvora>, ali pa v priročniku http://www.razvoj.si/UserFiles/File/prirocnik_DOPOLNILNE_DEJAVNOSTI.pdf.

216 Fišer, D. Prostori sodelovanja: Vrt za progo – prožni; Dostopno na: vrt <http://prostorisodelovanja.si/za-progo-prozni-vrt/>

217 Lovšin, P. Prostori sodelovanja: Onkraj gradbišča; Dostopno na: <http://prostorisodelovanja.si/onkraj-gradbisca-skupnostni-urbani-vrt/>

218 S tem v zvezi bi se bilo potrebno pozanimati pri Upravni enoti ali je za vzpostavitev zelene strehe potrebno kakšno dovoljenje za poseg.

strani Zadrुžne zveze Slovenije.²¹⁹ V kolikor na določenem območju kmetijske zadrुge ni, oziroma je ni za določen namen, se lahko zadruga ustanovi na podlagi Zakona o zadrugah.²²⁰

Ustanoviti je možno tudi evropsko zadrugo (Societas Cooperativa Europea)²²¹, ki jo ustanovi vsaj pet ali več fizičnih ali pravnih oseb oziroma združitve nacionalnih zadrug, ob pogoju, da prihajajo vsaj iz dveh različnih držav članic EU. Evropske zadrugе za namen lokalne samooskrbe s hrano pridejo v poštev predvsem za slovenska obmejna območja.

Posebni model, ki je vezan na specifiko financiranja zadrug, je model »Wyoming zadrुžnega lastništva«, ki je ime dobil po zakonodaji, sprejeti v ameriški zvezni državi Wyoming leta 2001, ureditev pa se po tem času širi. Model predvideva dve vrsti lastnikov zadrug – klasične zadrुžnike, ki v zadrugi sodelujejo s svojim delom oziroma delovanjem, ter finančne investitorje v zadrugo. Natančno razdelitev glasovalnih pravic med zadrुžnike in finančne investitorje se določi s statutom ob ustanovitvi tovrstne zadrugе, zakonodaja pa omogoča, da finančni investitorji ostanejo brez glasovalnih pravic v primeru odločanja o delovanju zadrugе.²²²

4.2.4. Prodaja na tržnici

Pri prodaji katerihkoli izdelkov je potrebno upoštevati Zakon o trgovini²²³, posebna določila o prodaji kmetijskih izdelkov pa določa tudi Zakon o kmetijstvu²²⁴. Za prodajo blaga na premičnih stojnicah, prodajo s prodajnimi avtomati in potujočo prodajalno je treba pridobiti pisno soglasje lastnika ali pooblaščenega upravljavca prostora, na katerem se prodaja blago. Občine z odloki določijo prostore za tržnico ali prodajo na stojnicah. Prodajo na stojnicah in tržnice ureja Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih za opravljanje trgovinske dejavnosti²²⁵. Glede označevanja izdelkov je potrebno spoštovati Pravilnik o označevanju predpakiranih živil²²⁶ in Pravilnik o splošnem označevanju živil, ki niso predpakirana²²⁷. Pri ravnanju pa je potrebno upoštevati Uredbo o izvajanju delov določenih uredb Skupnosti glede živil, higijene živil in uradnega nadzora nad živili²²⁸ in Smernice dobrih higienskih navad po načelih sistema HAACAP v trgovinski dejavnosti²²⁹.

219 Dostopno na http://www.zadrुzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=14.

220 Pogoji za ustanovitev zadrugе so opredeljeni v členih 4. – 7. Zakona o zadrugah, najdete pa jih tudi na spletni strani Zadrुžne zveze Slovenije http://www.zadrुzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=12.

221 Na podlagi Uredbe Sveta (ES) št. 1435/2003 o statutu evropske zadrugе (SCE), Zakona o zadrugah in Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju evropske zadrugе (ZSDUEZ). Več o evropski zadrugi lahko preberete na spletni strani Zadrुžne zveze Slovenije http://www.zadrुzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=10.

222 Dr. Pahor, Marko, Finančni menedžment v zadrugah, dostopno https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj06cPJoKjOAhWGOhQKHdGtBHQOFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.delavska-participacija.com%2Fpriloge%2F2238-1.docx&usg=AFQjCNH3i-mrMnqCziNqn1Khj-C9gQl_gO&sig2=B1V9UqD72BPdVG-fygT9qQ&bvm=bv.128617741.d.bGg.

223 Uradni list RS, št. 24/08, 47/15

224 61. do 61c. člen

225 Uradni list RS, št. 37/09

226 Uradni list RS, št. 50/04, 58/04 – popr., 43/05, 64/05 – popr., 83/05, 115/05, 115/05, 118/07, 45/08 – ZKme-1, 6/14 in 36/14

227 Uradni list RS, št. 28/04, 10/05, 57/05, 115/06, in 45/08 – ZKme-1

228 Uradni list RS št. 72/10

229 Dostopno na

http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/mz_dokumenti/zakonodaja/varnost_hrane/splosno-varnost_hrane/brosura_HACCP_2008_low-res.pdf

Ker gre pri prodaji za stik s potrošniki, velja tudi Zakon o varstvu potrošnikov²³⁰. Izdaja računov poteka po Zakonu o davku na dodano vrednost²³¹.

4.2.5. Skupnostni obrati za predelavo pridelkov majhnih proizvajalcev

V zveza s predelavo pridelkov je potrebno upoštevati posebne predpise, ki se nanašajo na predelavo, ne glede na to, ali gre za predelavo v individualnem kmetijskem gospodarstvu ali pa gre za skupno predelavo v posebej organizirani predelovalnici. Za tako predelovalnico si morajo zainteresirani pridobiti prostor in se ustrezno organizirati (npr. zadruga, civilna pogodba – glej točko 1.3. in 1.4.). Vsi nosilci živilske dejavnosti v državah članicah Evropskih unije²³², obvezno registrirati svoj živilski obrat²³³, v katerem izvajajo katerekoli aktivnosti z žvili. Podrobnosti urejajo posamezni pravilniki²³⁴, ki temeljijo na Zakonu o kmetijstvu, Zakonu o veterinarstvu²³⁵, Zakonu o veterinarskih merilih skladnosti²³⁶, Zakonu o spremembah in dopolnitvah določenih zakonov na področju varne hrane, veterinarstva in varstva rastlin²³⁷ in Zakonu o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z žvili²³⁸.

4.2.6. Semena

Pravila pridelave in ravnanja s semeni določa Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin²³⁹ in Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih izdelkov oziroma živil, poleg tega pa za posamezne sorte veljajo še drugi pravilniki. Zakon določa zahtevek glede semenskega materiala, s pridelavo, pripravo za trg in trženjem semenskega materiala kmetijskih rastlin pa se smejo ukvarjati samo dobavitelji, ki so vpisani v register dobaviteljev. Register se vodi pri Upravi RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin²⁴⁰.

4.2.7. Zagotavljanje vode

Tako za samooskrbno življenje, kot za samooskrbno pridelovanje hrane je v času spreminjajočih se podnebnih razmer in bolj pogostih sušnih obdobj (in poplav), pomembno tudi ravnanje z vodo. Gre tako za strateško ohranjanje in varstvo lokalnih vodnih virov, kvalitete pitne vode in drugih voda ter zagotavljanje vode za namakanje. V tem smislu je pomembna tudi deževnica. Pravica do pitne vode je sedaj ustavna pravica, ustava pa določa tudi, da so vodni viri javno dobro v upravljanju države. Vodni viri služijo prednostno in trajnostno oskrbi prebivalstva s pitno vodo in z vodo za oskrbo gospodinjstev in v tem delu niso tržno blago. Oskrbo prebivalstva s pitno vodo in z vodo za oskrbo gospodinjstev zagotavlja država preko samoupravnih lokalnih skupnosti

230 Uradni list RS, št. [20/98](#), [25/98 – popr.](#), [23/99](#), [110/02](#), [51/04](#), [114/06](#) – ZUE, [126/07](#), [86/09](#), [78/11](#), [38/14](#), [19/15](#)

231 Uradni list RS, št. [117/06](#), [33/09](#), [85/09](#), [85/10](#), [18/11](#), [78/11](#), [38/12](#), [83/12](#), [86/14](#), [90/15](#)

232 v skladu z Uredbo EU [852/2004/ES](#) o higieni živil

233 Več na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, dostopno na

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zivila/registracija_zivilskega_obrata/

234 Pravilnik o obratih na področju živil živalskega izvora (Uradni list RS, št. [51/06](#), [66/07](#), [27/09 – popr.](#) in [96/14](#)),

Pravilnik o registraciji obratov primarnih proizvajalcev živil in krme rastlinskega izvora (Uradni list RS, št. [79/06](#), [45/08](#) – ZKme-1, [96/14](#) in [50/15](#)), Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil (Uradni list RS, št. [96/14](#))

235 Uradni list RS, št. [33/01](#), [45/04](#) – ZdZPKG, [62/04](#) – odl. US, [93/05](#) – ZVMS, [90/12](#) – ZdZPVHVVR

236 Uradni list RS št. , št. [93/05](#), [90/12](#) – ZdZPVHVVR, [23/13](#) – ZZZiv-C, [40/14](#) – ZIN-B

237 Uradni list RS, št. [90/12](#)

238 Uradni list RS, št. [52/00](#), [42/02](#), [47/04](#) – ZdZPZ

239 Uradni list RS, št. [58/02](#), [45/04](#) – ZdZPKG, [86/04](#), [41/09](#), [32/12](#), [90/12](#) – ZdZPVHVVR

240 Dostopno na

http://www.uvhvvr.gov.si/si/registri_obrazci_in_spletne_aplikacije/rastlinski_semenski_material/register_dobaviteljev_seme_register/

neposredno in neprofitno.²⁴¹ Za področje vode in pitne vode je ključen Zakon o vodah in njegovi podzakonski predpisi.

Namakanje v kmetijstvu ni posebej regulirano, regulacija se nanaša predvsem na umeščanje namakalnih sistemov v prostor, za kar je potrebno pridobiti nekaj dovoljenj²⁴² (če se kot vodni vir uporablja deževnica, ni potrebno vodno dovoljenje). Mora pa biti na podlagi Zakona o kmetijstvu sprejet Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2020 in Program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2020²⁴³.

4.3. Možnosti financiranja

Večino finančnih sredstev za izvedbo ukrepov na področju kmetijstva je mogoče pridobiti iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), saj je v okviru nove finančne perspektive 2014-2020 ekološko kmetovanje še bolj izpostavljeno oziroma je prvič vzpostavljen povsem samostojni (pod)ukrep ekološkega kmetovanja. Ukrep je namenjen za izvajanje kmetovanja, ki omogoča varovanje in izboljšanje okolja, sestavin krajine, naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam. Programsko osnovo za črpanje iz EKSRP predstavlja skupni dokument Republike Slovenije ter Evropske unije (EU), tj. Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2014 - 2020. Slovenija bo iz tega naslova v zadevnem obdobju iz proračuna EU prejela 838 milijonov evrov.²⁴⁴

Ekološki kmetje lahko v okviru Programa razvoja podeželja na isti površini kombinirajo tudi z ukrepom Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila 2015-2020 (KOPOP), če se zahteve ne prekrivajo.²⁴⁵ KOPOP podporo namenja tistim kmetijskim gospodarstvom, ki pri gospodarjenju s kmetijskimi zemljišči prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajine, varovanju vodnih virov ter s prilagoditvijo kmetovanja prispevajo k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam.²⁴⁶

Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v letih 2015 in 2016 navaja, da Sklad za podnebne spremembe del svojih sredstev namenja (trajnostnemu) kmetijstvu, zlasti na področju strokovnega usposabljanja. Posredno bo kmetijstvo financirano tudi preko obnovljivih virov energije (lesne biomase) oziroma Izvedbenega programa izrabe lesne biomase kot vira energije iz l. 2007, z uresničevanjem katerega se predvideva uvajanje dobrih 800 novih delovnih mest, zlasti na kmetijskih območjih.²⁴⁷

Ekološki kmetje za sredstva lahko kandidirajo enako kot drugi kmetje, pri čemer so zanje predpisana še sredstva po dodatnih (pod)ukrepih, prav tako pa lahko ekološki kmetje pri ocenjevanju prijav na razpise po Programu razvoja podeželja dobijo dodatne ugodnosti pri

241 70a. člen

242 Več o tem dostopno na <http://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/37-namakanje-kmetijskih-zemljisc-namakanje-v-kmetijstvu-zagotavlja-redne-visoke-in-kakovostne-pridelke/file>

243 Dostopno na <http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/osnutki/2015/Nacrtnamakanjajuni2015.pdf>

244 Kaj je Program razvoja podeželja 2014-2020, MKGP, <http://www.program-podezelja.si/sl/prp-2014-2020/kaj-je-program-razvoja-podezelja-2014-2020> (09.08.2016).

245 Plačila se v tem primeru seštevajo, pri čemer se upošteva najvišji dovoljeni znesek plačil. Možne kombinacije obeh ukrepov na isti površini in višine plačil so prikazane na povezavi, do katere je moč dostopati preko uradne spletne strani MKGP, zavihka podpore ekološkemu kmetovanju, http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/ekolosko_kmetovanje/podpore_ekoloskemu_kmetovanju/ (10.08.2016).

246 Zahteve in pogoji ukrepa KOPOP so natančno določeni v dokumentu, ki je na spletu dostopen na naslednji povezavi: <http://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/10-kmetijsko-okoljska-podnebna-placila-2015-2020/file> (10.08.2016).

247 Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v letih 2015 in 2016, str. 13 in 20.

ocenjevanju. Navadno je delež odobrenih finančnih sredstev od 5 do 10-odstotkov višji kot pri drugih kandidatih (prijaviteljih).

4.4. Morebitne ovire

Če povzamemo predstavljeno, za ekološko kmetovanje ni nepremostljivih ovir, držati se je treba zahtev veljavnih predpisov. Pomembno neugodno dejstvo ekološkega pridelovanja pa je v tem, da se oznaka »ekološko« veže predvsem na postopek pridelave, ne upošteva pa širšega okolja – to je dejanske onesnaženosti prsti zaradi različnih emisij, ki ne izhajajo iz pridelovanja, dejansko degradirana območja, ki pa jih vlada ne razglasi za degradirana (npr. onesnaženo Zasavje zaradi izpustov cementne industrije; onesnažena prst v Celjski kotlini zaradi emisij Cinkarne).

5. Lokalno krožno gospodarstvo in trajnostna potrošnja

5.1. Temeljne opredelitve

Uveljavljanje trajnostne potrošnje in proizvodnje zahteva celovit in horizontalen pristop, ki zajema različne sektorske politike, saj se nanaša na trajnostno upravljanje z naravnimi viri in gospodarjenje z odpadki ter vodami, trajnostno politiko proizvodnje, financ in energetike, celostno upravljanje okolja, trajnostno mobilnost, okolju prijazno kmetijsko politiko, izobraževanje, zdravstvo ipd.²⁴⁸ Ker gre za tako horizontalno politiko, katere realizacija je pogojena z nujno vpetostjo v vse sektorje, se posledično to odraža tudi na zakonodaji, saj so trendi, ki vodijo k trajnostni potrošnji in krožnemu gospodarstvu vpeti v različne predpise.

5.1.1. Krožno gospodarstvo

Krožno gospodarstvo predstavlja nov model, ki je nastal kot odziv na pritisk rastočega gospodarstva in potrošnje preko vseh meja. Usmerja se v preoblikovanje izdelkov in storitev, kroženje materialov, ponovno uporabo, popravila in recikliranje, pri čemer temelji na uporabi energije iz obnovljivih virov, opušča nevarne kemikalije in znižuje porabo surovin. Krožno gospodarstvo predstavlja odmik od tradicionalnega koncepta vzemi – izdelaj – porabi – zavrzi. Izdelkom in materialom ohranja dodano vrednost, kakor dolgo je to mogoče, nato pa jih zajame, oplemeniti in vrne v uporabo, pri tem pa se zgleduje po naravnih sistemih, ki ne poznajo odpadkov, so snovno izjemno učinkoviti in ne onesnažujejo. S povečevanjem deleža obnovljivih ali recikliranih virov ter zmanjševanjem porabe surovin in energije želi spoštovati zmožnosti okolja. Pomembno vlogo imajo eko oblikovanje, deljenje, ponovna uporaba, popravilo, obnova in reciklaža obstoječih proizvodov in materialov. Za vpeljavo krožnega gospodarstva so potrebne temeljne spremembe v vrednosti verigi, od oblikovanja izdelkov do procesov izdelave in novih poslovnih modelov ter potrošniških vzorcev. Recikliranje bo odpadke spremenilo v vir, prav tako bo k ohranjanju naravnih virov pripomogla tudi daljša življenjska doba izdelkov²⁴⁹. V zvezi z vpeljavo krožnega gospodarstva tuja strokovna literatura opozarja na nekatera pravna vprašanja²⁵⁰.

248 Nov sveženj ukrepov Evropske komisije, dostopno na http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6203_sl.htm.

249 Ekologi brez meja, Prehod v krožno gospodarstvo nujen in možen, dostopno na <http://ebm.si/p/circonf/2015/11/04/prehod-v-krožno-gospodarstvo-nujen-in-mozen/>. Revija GEA (2016). Krožno gospodarstvo ima precej koristi, pa tudi izzivov, dostopno na http://www.mladinska.com/gea/pretekle_stevilke/zanimivosti/5203.

250 Na primer Dr. Henning Wilts (2016): Regulatory Obstacles to Circular Economy on Selected high potential markets; Identification of the most relevant regulatory barriers for the circular economy; Mona F. von Weitzel-Mudersbach (2016):

5.1.2. Trajnostna potrošnja in proizvodnja

Namen trajnostne potrošnje²⁵¹ je zadostiti potrebam po izdelkih in storitvah ter dosegati boljšo kakovost življenja z manjšo porabo energije in materialov ter manj proizvedenimi odpadki, ob tem pa ustvarjati tudi finančne prihranke, vzpostavljati pravične odnose v oskrbnih verigah in zmanjševati globalne nepravilnosti. Trajnostna potrošnja vključuje vidik življenjskega cikla pri potrošniških odločitvah in upošteva prihodnje generacije. Današnje težave, s katerimi se spopadamo, moramo premagati s spremenjenim načinom proizvodnje in potrošnje blaga. Ustvariti moramo večjo vrednost ter pri tem uporabiti manj virov, znižati stroške in kar najbolj zmanjšati vpliv izdelkov na okolje. Z gospodarnejšimi proizvodnimi postopki lahko občutno zmanjšamo količine emisij in odpadkov ter obvarujemo vodo in druge vire. Poleg tega takšno ravnanje prinaša tudi gospodarske koristi, saj se na takšen način znižajo stroški poslovanja in zmanjša odvisnost od surovin. Nadalje lahko ekološko načrtovanje izdelkov in ekološke inovacije ublažijo vpliv proizvodnje na okolje, izboljšajo splošno okoljsko učinkovitost izdelka v celotni življenjski dobi ter spodbudijo povpraševanje po boljših proizvodnih tehnologijah²⁵². Medtem ko temeljno vodilo lokalnega krožnega gospodarstva narekuje, naj denar ostane v lokalni skupnosti, ker to omogoča večjo in trajnostno blaginjo članov skupnosti, je temeljno vodilo trajnostne potrošnje usmeritev, da naj bo ta ekološka, lokalna, sezonska, zdrava, pravična in brez odpadkov (ponovna uporaba, recikliranje, kompostiranje). Trajnostna potrošnja zadeva življenjski slog, nakupovalne navade ter način uporabe izdelkov in storitev ter odlaganja. Trajnostna proizvodnja pa pomeni zmanjševanje škodljivih vplivov proizvodnih procesov in oblikovanje okolju prijaznejših izdelkov.

Okoljski vplivi potrošnje so največji v sektorju živil, stavb in prometa²⁵³, saj so različne raziskave, analize in študije o trajnostni potrošnji in proizvodnji pokazale (EIPRO²⁵⁴), da ta tri področja povzročajo med 70 in 80 odstotkov negativnih vplivov na okolje v celotnem življenjskem krogu; to so živila in pijača (pridelava, predelava, kemikalije, raba energije in vode, embalaža, odpadki, storitve), stavbe/stanovanja (načrt stavbe, gradnja, gradbeni materiali, kemikalije, energijska učinkovitost zasebnih, javnih in poslovnih stavb, raba virov energije, poraba vode, aparati, odpadki, vzdrževanje) in prevozi (vse oblike transporta, poraba goriva, energijsko učinkovita vozila, odstranitev odslužnih vozil).²⁵⁵

5.1.3. Učinkovita raba virov

Naravni viri so temelj človeške družbe - predstavljajo vhodne faktorje gospodarstva in nekateri skupni viri, kot so čist zrak, pitna voda in biotska raznovrstnost, so bistveni za

Transition towards a Circular Economy – Obstacles and EU Policy; Chris Nuttall, Joanna Hartga and Evan Williams (2014): A Regulation and Circular Economy Review.

251 Več informacij dostopnih na http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/sustainable-development/index_sl.htm.

252 Evropska komisija Trajnostna proizvodnja in potrošnja, dostopno na http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/sustainable-development/index_sl.htm.

253 Povzeto po Zeleno gospodarstvo – Trajnostna potrošnja, Evropska komisija, dostopno na http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/sustainable-development/index_sl.htm.

254 Environmental Impact of Products, dostopno na http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/eipro_report.pdf.

255 Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji 2009, ARSO, dostopno na https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=11&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiq1s6Aja3OAhVJ_iwKHTapBxw4ChAWCBkwAA&url=http%3A%2F%2Fwww.arso.gov.si%2Fvarstvo%2520okolja%2Fporo%25C4%258Dila%2Fporo%25C4%258Dila%2520o%2520stanju%2520okolja%2520v%2520Sloveniji%25202009_zdruzeni_dokument0.pdf&usq=AFQjCNH0S0m1Pbhtci5G_Wu417FcgYVzIw&sig2=yjLP6e_pMpPR746B9v6zYw.

naše preživetje, splošno zdravje in dobro počutje. Njihova poraba hitro narašča; določenih redkih materialov oziroma kovin vse bolj primanjkuje, medtem ko se povpraševanje po njih stopnjuje in cene skokovito višajo, dobave pa postajajo vse bolj nezanesljive. Slovenija je odvisna od uvožene energije, isto velja tudi za posamezne surovine. V Sloveniji na primer ni več niti enega delujočega rudnika kovin, kar pomeni, da lahko odvisnost od uvoza zmanjšamo samo s povečanjem dejavnosti, povezanih z recikliranjem. Večina virov je tako uvoženih, edina gospodarsko pomembna surovina, glede katere smo avtonomni pa je les. Ker je snovna produktivnost v Sloveniji nizka bodo morala zlasti mala in srednja podjetja za izboljšanje okoljske učinkovitosti potrebovala pomoč pri uvajanju novih tehnologij, zato bodo pomembni vladni ukrepi za zagotavljanje pogojev za naložbe in okoljske inovacije ter spodbujanje razvoja trajnostnih poslovnih ali tehnoloških rešitev ter trajnostnih načinov rabe virov. Potrebna bo uravnotežena kombinacija spodbud za potrošnike in podjetja, tržnih instrumentov in predpisov za zmanjšanje okoljskih vplivov dejavnosti podjetij in izdelkov.

Pri ravnanju s surovinami se poudarja trajnostno ravnanje z viri²⁵⁶. Povečanje trajnostne uporabe materialov prispeva k zmanjšanju negativnega vpliva na okolje z upoštevanjem ekonomske učinkovitosti in socialnih vidikov. Trajnostna uporaba materialov temelji na načelu življenjskega kroga, vsebuje pa še naslednja načela: trajnostno izkoriščanje, ekodizajn, eko-učinkovito proizvodnjo, trajnostno potrošnjo in trajnostno ravnanje z odpadki²⁵⁷.

5.1.4. Zelena javna naročila

Veliko vlogo pri uvajanju ekološke usmerjenosti v gospodarstvo imajo javni organi z izvajanjem zelenih javnih naročil v skladu z Uredbo o zelenem javnem naročanju²⁵⁸, s katerim lahko povečajo povpraševanje po storitvah in izdelkih, ki bolj gospodarno izkoriščajo vire in imajo manjši vpliv na okolje z določanjem minimalnih obveznih okoljskih zahtev, priporočil za doseganje višjih okoljskih standardov, načina vključevanja okoljskih zahtev v postopke javnega naročanja in načina dokazovanja, da ponudnik oziroma blago, storitev ali gradnja izpolnjuje okoljske zahteve.²⁵⁹ PO navedeni Uredbi lahko naročnik v postopek javnega naročanja okoljske zahteve vključi tak, da jih opredeli na enega od naslednjih načinov: kot predmet javnega naročila, kot tehnični standard, učinkovitost ali drugo lastnost predmeta javnega naročila, kot pogoj ugotavljanja sposobnosti ponudnika, kot merilo za izbor najugodnejše ponudbe ali kot dodatna določila v pogodbi. Evropska komisija je pripravila priročnik o zelenem javnem naročanju²⁶⁰.

5.1.5. Ravnanje z odpadki

Za uspešno obvladovanje količin odpadkov je treba na eni strani prebivalce ozaveščati, na drugi pa urediti izvajanje prednostnega reda ravnanja z odpadki²⁶¹: preprečevanje

256 Primeri Dobrih praks iz tujine: mag. Alenka Burja, Učinkovita raba virov, Na poti k akcijskemu načrtu Slovenije, str. 158 in naprej, dostopno na

[https://www.google.si/url?](https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjL6r2BxLLOAhUMeywKHXBMDwcQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mop.gov.si%2Ffileadmin%2Fmop.gov.si%2Fpageuploads%2Fpodrocja%2Fodpadki%2Fucinkovita_raba_virov.pdf&usq=AFQjCNEKS-wg_6rPLPjr96sKVq_cYFthFQ&sig2=vbNmJmAGY7-pfPQpjmIpg&bvm=by.129391328.d.bGg&cad=rja)

[sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjL6r2BxLLOAhUMeywKHXBMDwcQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mop.gov.si%2Ffileadmin%2Fmop.gov.si%2Fpageuploads%2Fpodrocja%2Fodpadki%2Fucinkovita_raba_virov.pdf&usq=AFQjCNEKS-wg_6rPLPjr96sKVq_cYFthFQ&sig2=vbNmJmAGY7-pfPQpjmIpg&bvm=by.129391328.d.bGg&cad=rja](https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjL6r2BxLLOAhUMeywKHXBMDwcQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mop.gov.si%2Ffileadmin%2Fmop.gov.si%2Fpageuploads%2Fpodrocja%2Fodpadki%2Fucinkovita_raba_virov.pdf&usq=AFQjCNEKS-wg_6rPLPjr96sKVq_cYFthFQ&sig2=vbNmJmAGY7-pfPQpjmIpg&bvm=by.129391328.d.bGg&cad=rja).

257 Spletna stran Ministrstva za okolje in prostor, Odpadki, dostopno na

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/.

258 Uradni list RS, št. 102/11, 18/12, 24/12, 64/12, 2/13, 89/14 in 91/15 – ZJN-3.

259 Več tem na spletni strani Ministrstva za javno upravo: <http://www.djn.mju.gov.si/sistem-javnega-narocanja/zeleno-jn>.

260 Dostopno na http://ec.europa.eu/environment/archives/gpp/buying_green_handbook_2011_sl.pdf.

261 Prednostni red ravnanja z odpadki določa 9. člen Uredbe o odpadkih (Uradni list RS, št. 37/15 in 69/15).

nastajanja odpadkov (*Reduce*), ponovna uporaba odpadkov (*Reuse*), kompostiranje bioloških odpadkov, recikliranje (*Recycle*), termična izraba odpadkov, in šele na koncu odlaganje: odlagali naj bi se samo še tisti odpadki, za katere z vidika varstva okolja in zdravja ljudi ni mogoče zagotoviti bolj ustreznega ravnanja. Spreminjanje odpadkov v vir je tudi bistvenega pomena za povečanje učinkovitosti rabe virov in »zaprtje zanke« v krožnem gospodarstvu. Vse informacije o odpadkih je možno najti na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor²⁶² in ARSO²⁶³.

V začetku leta 2013 je Evropska komisija sprejela Zeleno knjigo o Evropski strategiji za plastične odpadke v okolju²⁶⁴, ki poudarja vlogo plastike v številnih industrijskih procesih in njeno široko uporabo ter s tem povezane gospodarske koristi recikliranja. Pozvala je k boljšim ukrepom, ki bi spodbujali okoljsko zasnovo izdelkov, ekološke inovacije ter preventivo na področju odpadkov, cilj pa je recikliranje vključiti že v fazo oblikovanja plastičnih izdelkov. Kar najbolj je namreč treba izboljšati embalažo²⁶⁵, tako da bi bili njeni vplivi na okolje čim manjši, poleg tega bi bilo treba podpirati poslovne modele, gospodarne z viri, kakršni so sistemi storitev izdelkov (npr. najem izdelkov). Izdelki bi morali biti izdelani iz trajnostnih virov in zasnovani za ponovno uporabo in recikliranje.

V podporo lokalnim skupnostim pri ravnanju z odpadki je tudi sistem ZeroWaste²⁶⁶. Programu ZeroWaste Slovenija²⁶⁷ se pridružuje čedalje več slovenskih občin, ki sprejmejo ZeroWaste načrte in si v njih zastavijo dolgoročne cilje na področju preprečevanja nastajanja, ločenega zbiranja, recikliranja in kompostiranja svojih komunalnih odpadkov.

5.1.6. Ekološko oblikovanje (eko-dizajn) in ekološko načrtovanje izdelkov

Ekološko oblikovanje²⁶⁸ lahko opredelimo kot oblikovanje okolju primernejših izdelkov, za katerega je značilno sistematično upoštevanje okoljskih, zdravstvenih in varnostnih dejavnikov pri oblikovanju oz. načrtovanju, in sicer z vidika celotnega življenjskega cikla izdelka, od pridobivanja surovin do ravnanja z odpadki. Pri eko-dizajnu želimo z uporabo ustreznega materiala, ustrezne konstrukcije in s pomočjo ustrezne tehnologije zmanjševati energijsko porabo na enoto izdelka, odpraviti uporabo škodljivih snovi ter olajšati reciklažne postopke²⁶⁹. Z vidika krožnega gospodarstva in trajnostne proizvodnje obstaja več argumentov, ki spodbujajo vpeljavo ekološkega oblikovanja v proizvodne procese. Deloma to terjajo predpisi, na drugi strani pa se na takšen način prispeva k boljši podobi podjetja v javnosti. Poleg tega se: z redukcijo porabe materiala, energije ter z zmanjševanjem odpadkov zmanjšujejo stroški proizvajalca; z ekološkimi inovacijami se izboljša pozicija podjetja na trgu (produkti se bolje prodajajo ter hitreje prodrejo na novo tržišče); ekološko oblikovani produkti zmanjšujejo riziko prevzemanja odgovornosti proizvajalca, saj zmanjšujemo vsebnost škodljivih snovi; s proaktivno skrbjo za okolje je prilagajanje na spremembe okoljskih predpisov in zahtev zakonodajalca lažje, poleg tega

262 Dostopno na http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/.

263 Dostopno na <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/odpadki/>.

264 Dostopna na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013DC0123&from=EN>.

265 Napotki glede Embalaže na spletni strani Gospodarske zbornice Slovenije <https://imageen.gzs.si/vsebina/Zakonodaja>.

266 Informacije dostopne na <https://www.zerowasteurope.eu/>.

267 Informacije dostopne na <http://ebm.si/zw/intro/>.

268 Več o eko-dizajnu na spletni strani http://europa.eu/youreurope/business/environment/eco-design/index_sl.htm in v brošuri Evropske komisije, dostopno na <file:///C:/Users/Ga%C5%A1per/Downloads/Brochure-Ecodesign-Your-Future-15022012.pdf>.

269 Radonjič, 2008, po Vehovar, Barbara (2012). Oblikovanje ekološke embalaže (diplomsko delo). Maribor: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko.

je predčasno ukvarjanje z vprašanjem, kako zmanjšati obremenjevanje okolja bistveno cenejše²⁷⁰.

Strategije ekološkega oblikovanja se nanašajo na življenjski cikel izdelka in predstavljajo aktivnosti izboljšav, ki vodijo k pozitivnim rezultatom. Temelj ekološkega oblikovanja predstavlja presoja življenjskega cikla²⁷¹ – kar pomeni opazovanje celotnega življenjskega cikla z ekoloških vidikov, od pridobivanja surovin, izdelave, distribucije, rabe, recikliranja in odstranjevanja. LCT pristop imenujemo tudi pristop od zibelke do groba oziroma pristop od zibelke do zibelke²⁷². Poseben standard ISO 14006: 2015 ponuja usmeritve kako lahko podjetje vključi ekodizajn ali okoljsko zasnovo v svoje sisteme zagotavljanja kakovosti in/ali ravnanja z okoljem.

5.2. Glavne usmeritve strateških dokumentov

5.2.1. Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020

Operativni program navaja, da se za področje krožnega gospodarstva obveznost zmanjšanja emisij toplogrednih plinov nanaša na procesne emisije iz industrijskih postopkov, na rabo topil in drugih proizvodov ter na emisije iz ravnanja z odpadki.

Za uspešno izvajanje ukrepov OPTGP 2020 je ključno tudi upoštevanje tematskih ciljev evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, med katere spadata prehod na nizkoogljično gospodarstvo ter krepitev raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij.

Ukrepi za spodbujanje zelene rasti gospodarstva so osredotočeni na naslednja področja trajnostne potrošnje in proizvodnje, spreminjanja odpadkov v vir, podpiranje raziskav in inovacij ter okolju škodljivih subvencij in pravilne določitve cen.

OPTGP 2020 navaja, da bo s politikami prehoda na konkurenčno nizkoogljično gospodarstvo zagotovljeno, da bodo najbolj pogosti izdelki na trgu okoljsko primerno zasnovani, da bo optimizirana učinkovitost rabe virov in materiala, kar bo doseženo z obravnavanjem možnosti recikliranja, reciklirane vsebine in ogljičnega odtisa v celotnem življenjskem ciklu izdelka. Med ukrepe za nadaljnje izboljšanje okoljske uspešnosti izdelkov in storitev v njihovem celotnem življenjskem ciklu štejejo predvsem ukrepi za povečanje ponudbe okoljsko trajnostnih izdelkov in spodbujanje znatnega premika v povpraševanju potrošnikov po teh proizvodih. Navedeno se bo doseglo z uravnoteženo kombinacijo spodbud za potrošnike in podjetja (vključno z malimi in srednjimi podjetji), tržnih instrumentov in predpisov za zmanjšanje okoljskih vplivov njihovih dejavnosti in proizvodov. Poleg tega bodo na ravni države in lokalnih skupnosti sprejeti dodatni ukrepi na področju zelenih javnih naročil, pri čemer je cilj doseči, da bo vsaj 50 % javnih naročil zelenih.

Glede vprašanja odpadkov je dolgoročni cilj programa družba, ki se izogiba nastajanju odpadkov in uporablja nastale odpadke kot vir. Za spreminjanje odpadkov v vir je treba do leta 2020 zagotoviti popolno izvajanje zakonodaje EU o odpadkih, ki temelji na dosledni uporabi hierarhije ravnanja z odpadki in vključuje različne vrste odpadkov. Predvidena so dodatna prizadevanja za zmanjšanje nastajanja odpadkov na prebivalca, omejitev

²⁷⁰ Tischner et al., 2000, po Planko, Aleksandra (2010). Ekološko oblikovanje in problem odpadne embalaže (diplomsko delo). Maribor: Fakulteta za logistiko.

²⁷¹ *Lifecylethinking* (LCT) - pristop imenujemo tudi pristop od zibelke do groba oziroma pristop od zibelke do zibelke.

²⁷² Prav tam.

energetske predelave odpadkov na materiale, ki jih ni mogoče reciklirati, postopno ukinjanje odlaganja na odlagališče, zagotovitev visokokakovostnega recikliranja in razvoj trgov za sekundarne surovine.

5.2.2. Program porabe sredstev sklada za podnebne spremembe v letih 2015-2016

Program porabe sredstev sklada za podnebne spremembe v letih 2015-2016²⁷³ poudarja pomembnost dostopa do hitrih in kakovostnih informacij o vzrokih za podnebne spremembe in njihovih posledic za posameznika in družbo kot tako, pri čemer se **ozaveščanje** nanaša tudi na trajnostno potrošnjo, skladno z Operativnim programom zmanjševanja emisij toplogrednih plinov.

5.2.3. Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo

Namen Okvirnega programa za prehod v zeleno gospodarstvo²⁷⁴ je čim hitreje aktivno podpreti proces prehoda na zeleno gospodarstvo ter povezati ukrepe in dejavnosti sektorskih politik. Zato program določa okvir prehoda, ki je prožen in je podlaga za vzpostavitev dialoga in partnerstva deležnikov v Sloveniji, ki bodo skupaj nadgrajevali in razvijali proces prehoda v zeleno gospodarstvo. Cilj izvajanja Okvirnega programa je zagotavljati podporno okolje procesu prehoda v zeleno gospodarstvo s povezovanjem aktivnosti, okrepiti aktivno upravljanje naravnega kapitala ter spodbuditi uporabo in razvoj slovenskega znanja in izkušenj. Okvirni program temelji na naslednjih ključnih področjih prehoda v zeleno gospodarstvo, ki se nanašajo na trajnostno potrošnjo: trajnostno upravljanje z viri, h kateremu sodi spodbujanje spreminjanja odpadkov v vir, spodbujanje zaposlovanja na zelenih delovnih mestih in usposabljanje oseb na trgu dela za potrebe zelenega gospodarstva, spodbujanje povpraševanja po zelenih izdelkih in storitvah, zeleno javno naročanje in trajnostni urbani razvoj s trajnostno mobilnostjo.

Program poudarja, da je pojem krožnega gospodarstva ključnega pomena pri prizadevanju za povečanje učinkovitosti rabe virov. Preprečevanje nastajanja ter ponovna uporaba in recikliranje odpadkov omogočajo družbi pridobivanje kar največje vrednosti iz virov in prilagoditev porabe dejanskim potrebam, poleg tega se ob tem zmanjšujejo potrebe po primarnih virih, kar blaži vplive na okolje. Za uspešnejše preprečevanje nastajanja odpadkov so potrebni ukrepi, ki zajemajo celotni življenjski krog izdelkov, in ne samo faze po prenehanju njihove uporabe. Zato so dejavniki, kot sta snovanje in izbira materiala, pomembni pri določanju življenjske dobe izdelkov in možnosti za njihovo popravilo, ponovno uporabo delov ali recikliranje.

5.2.4. Program ravnanja z odpadki in Programa preprečevanja odpadkov RS

Evropski sveženj dokumentov o krožnem gospodarstvu prinaša tudi spremenjene zakonodajne predloge o odpadkih z ambicioznimi cilji: skupni cilj EU do leta 2030 je 65% recikliranja komunalnih odpadkov, 75% recikliranja odpadne embalaže in zavezujoč cilj zmanjšati količino odpadkov, ki končajo na odlagališčih, na največ 10% komunalnih odpadkov. Na podlagi tega je Vlada sprejela Program ravnanja z odpadki in Programa

273 Dostopno na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/sklad_podnebni_program_15_16.pdf; v javni razpravi pa je že program za naslednje obdobje 2017-2018, dostopno na http://www.mop.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/12455/7085/.

274 Dostopno na

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/pomembni_dokumenti/opzg_akcijski_nacrt_in_nacrt_aktivnosti.pdf.

preprečevanja odpadkov Republike Slovenije²⁷⁵. Splošni cilji programa je preprečiti ali zmanjšati škodljive vplive nastajanja odpadkov in ravnanja z njimi (preprečevanje odpadkov; preprečevanje nezakonitega odmetavanja odpadkov). Za uresničitev družbe recikliranja z visoko stopnjo učinkovitosti uporabe naravnih virov zagotoviti, da se za ravnanje z odpadki uporablja prednostni vrstni red preprečevanja nastajanja odpadkov in ravnanja z njimi v skladu s hierarhijo ravnanja z odpadki. Potrebno je zagotoviti samostojnost Slovenije pri odstranjevanju odpadkov in predelavi mešanih komunalnih odpadkov ob upoštevanju možnosti sodelovanja z drugimi državami članicami EU zaradi potreb po specializiranih napravah za odstranjevanje nekaterih vrst odpadkov - uveljavitev načela samozadostnosti in bližine.

5.2.5. Nacionalni program varstva potrošnikov

Nacionalni program varstva potrošnikov 2012-2017²⁷⁶ spodbuja trajnostno potrošnjo, pri čemer se oslanja na EIPRO študijo, ki jo je naredila Evropska komisija. Ta je ugotovila, kateri izdelki in storitve najbolj vplivajo na okolje, če upoštevamo njihov celoten življenjski krog. Te kategorije potrošnje so: živila in pijača; osebni prevoz; stavbe/stanovanja. Skupaj predstavljajo od 70 % do 80 % vplivov na okolje in 60 % izdatkov gospodinjstev. Največji vpliv ima ogrevanje prostorov, ki predstavlja okrog 70 % porabe energije v gospodinjstvih (samo segrevanje vode pa 13 %). Navedeno pomeni, da potrošniki s trenutnim življenjskim slogom, z obstoječimi vrednotami, razmišljanjem, obnašanjem in ravnanjem v veliki meri vplivajo na okolje. Zato med prednostnimi določa ukrepe za zagotavljanje zdravega bivalnega okolja, ozaveščanje in spodbujanje trajnostne potrošnje in trajnostnega obnašanja in ravnanja.

5.3. Normativni okvir

Normativni okvir glede trajnostne potrošnje in proizvodnje in krožnega gospodarstva je zelo širok, saj je ta cilj vključen v predpise na podlagi strateških namer EU in Slovenije. Zato jih ni možno v celoti zajeti ter bo potrebno podrobnejši normativni okvir opredeliti za vsako skupnostno prakso s tega področja posebej. Tukaj zato izpostavljamo samo pomembnejše predpise s področja odpadkov²⁷⁷.

5.3.1. Splošno

Zakon o varstvu okolja

Zakon o varstvu okolja²⁷⁸ določa, da mora povzročitelj onesnaževanja upoštevati vsa pravila, potrebna za preprečevanje ali zmanjševanje nastajanja odpadkov ter predelavo in varno odstranjevanje, če predelava ni mogoča. Pravila in pogoji ravnanja z odpadki se nanašajo zlasti na preprečevanje odpadkov, razvrščanje odpadkov v sezname, načine ravnanja z odpadki, pogoje za vpis v evidenco oseb, ki imajo potrdila za opravljanje dejavnosti varstva okolja (zbiranje in prevoz odpadkov, trgovanje z odpadki in posredovanje odpadkov), pogoje za pridobitev predpisanih dovoljenj ali soglasij, načrtovanje, gradnjo in obratovanje naprav za ravnanje z odpadki, usposobljenost oseb za

²⁷⁵ Vlada ga je sprejela 30.6.2016, dostopno na http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/medijsko_sredisce/2016/06_Junij/30_Program_odpadki/16_06_30_Program_odpadki_ravnanje_preprecevanje_cistopis.pdf.

²⁷⁶ Resolucija o nacionalnem programu varstva potrošnikov 2012-2017, Uradni list RS št. 47/2012, dostopno na <https://www.uradni-list.si/1/content?id=109014>.

²⁷⁷ Vsi predpisi so navedeni na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor http://www.mop.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/okolje/zakon_o_varstvu_okolja/odpadki/.

²⁷⁸ 20. člen.

ravnanje z odpadki, ukrepe, povezane s prenehanjem delovanja naprav za ravnanje z odpadki, vodenje evidenc o odpadkih in o ravnanju z njimi ter način poročanja ministrstvu, pristojnemu za varstvo okolja.

Uredba o odpadkih

Uredba o odpadkih²⁷⁹, sprejeta na podlagi Zakona o varstvu okolja poudarja, da je z odpadki treba ravnati tako, da ni ogroženo človekovo zdravje in se ne škodi okolju. Poleg tega morajo biti načrtovanje, proizvodnja, distribucija, potrošnja in uporaba proizvodov taki, da pripomorejo k preprečevanju nastajanja odpadkov ter povečanju možnosti za pripravo za ponovno uporabo in recikliranje odpadkov, ki nastanejo iz teh proizvodov. Uredba določa hierarhijo ravnanja z odpadki: preprečevanje nastajanja odpadkov, priprava odpadkov za ponovno uporabo, recikliranje, drugi postopki predelave (npr. energetska predelava), odstranjevanje. Odstopanje od prednostnega vrstnega reda je ob upoštevanju celotnega življenjskega kroga snovi in materialov ter zmanjšanja obremenitve okolja mogoče le za posamezne tokove odpadkov, za katere je tako določeno s posebnimi predpisi. Za predelavo in odstranjevanje je potrebno okoljevarstveno dovoljenje, za zbiranje, prevažanje ali trgovanje z njimi pa vpis v evidenco²⁸⁰.

Uredba o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo

Uredba o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo²⁸¹ določa pravila ravnanja v proizvodnji ter pri dajanju v promet in pri uporabi embalaže ter pravila ravnanja in druge pogoje za zbiranje, ponovno uporabo, predelavo in odstranjevanje odpadne embalaže za preprečevanje ali zmanjševanje kakršnega koli vpliva embalaže in odpadne embalaže na okolje. V fazi uporabe je tako vedno večji poudarek na lokalni pridelavi, samooskrbi in prehodu na obnovljive vire energije za samozadostnost lokalne skupnosti, medtem ko so v fazi odlaganja v razvoju centri za ponovno uporabo ali predelavo, popravilnice, sposojevalnice, menjalnice stvari, obrati za kompostiranje, spodbuja se lokalna uporaba sekundarnih virov.

5.3.2. Morebitne ovire

Za vzpostavitev posameznih tokov krožnega gospodarstva je potrebno za vsak primer posebej preučiti pravni okvir, ki določa pravila ravnanja s posameznim virom (npr. odpadek, ki je možen vir) in najti zakonito pot novega načina uporabe za nov namen. Pri tem glavno oviro krožnemu gospodarstvu predstavljajo pogosto nasprotujoče si normativne ureditve, ki so namenjene vsaka zagotavljanju varstva in določenega standarda na svojem področju, vendar zato premalo odprte za stik z drugim, za krožno gospodarstvo komplementarnim, področjem. Ta »sporna« presečna normativna polja bo treba od primera do primera odkrivati in jih nasloviti z ustrezno spremembo zakonodaje. Na ravni EU zakonodaje, ki pa večinoma pogojuje nacionalno zakonodajo, je na nekatera taka področja opozorila Evropska komisija v poročilu o regulatornih omejitvah krožnega gospodarstva²⁸². Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi davčnim vidikom v teh krogotokih, saj je težnja države, da skozi davek na dodano vrednost zajeme čim več.

279 Uradni list RS, št. 37/15 in 69/15.

280 Ta in druge evidence so dostopne na spletni strani ARSO <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/odpadki/podatki/>.

281 Uradni list RS, št. 84/06, 106/06, 110/07, 67/11, 68/11 – popr., 18/14 in 57/15.

282 Dostopno na <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/19742>

5.4. Možnosti financiranja

Možnosti za financiranje so tako iz sredstev EU, kot iz domačega proračuna:

- Program porabe sredstev sklada za podnebne spremembe²⁸³,
- spodbujanje razvoja socialnega podjetništva prek javnih razpisov²⁸⁴,
- razpisi Eko sklada²⁸⁵,
- sredstva kohezijskega sklada in druga sredstva EU²⁸⁶.

6. Energetska učinkovitost in oskrba z energijo iz lokalnih obnovljivih virov

Obnovljivi viri energije so obnovljivi nefosilni viri energije - veter, sonce, aerotermalna, hidrotermalna ter geotermalna energija, energija oceanov, vodna energija, biomasa, plin, pridobljen iz odpadkov, plin iz naprav za čiščenje odpadkov in bioplina²⁸⁷. V našem prostoru najpogosteje izrabljamo biomaso, hidroenergijo, sončno, vodno, vetrno in geotermalno energijo²⁸⁸, ki jih najpogosteje izrabljamo

Učinkovita raba energije pomeni uporabo sodobnih tehnologij in ukrepov, ki zahtevajo manj energije za doseganje enakih ciljev. Več informacij je dostopnih na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo²⁸⁹.

Vse **uporabne informacije** so na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo²⁹⁰, Agenciji za energijo²⁹¹ in Eko sklada²⁹².

6.1. Glavne usmeritve strateških dokumentov

6.1.1. Energetski koncept Slovenije

Slovenija je v preteklih letih že večkrat pristopila k izdelavi nacionalnega energetskega programa. Na podlagi veljavnega Energetskega zakona (iz leta 2014) pa je kot najvišji strateški dokument predviden Energetski koncept Slovenije. Proces priprave tega je v teku²⁹³. V vmesnem času pa se lahko opiramo na Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020 in Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo z Akcijskim načrtom izvajanja in Načrtom aktivnosti ministrstev in vladnih služb 2015-2016.

283 Veljavni program

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/sklad_podnebni_program_15_16.pdf

284 Informacije na http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/socialno_podjetnistvo/.

285 Informacije dostopne na <https://www.ekosklad.si/>.

286 Informacije dostopne na spletni strani Službe Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko http://www.svrk.gov.si/si/kako_koristimo_eu_sredstva/.

287 Opredelitev ARSO dostopno na <http://www.agen-rs.si/pojmovnik/-/def/list/O>, več informacij tudi na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo http://www.mzi.gov.si/si/delovna_podrocja/energetika/obnovljivi_viri_energije/

288 Veliko informacij je v priložniku Obnovljivi viri energije, dostopen na Focus, društvu za sonaravni razvoj <http://www.focus.si/files/OVEprirocnikI.pdf>.

289 Dostopno na http://www.mzi.gov.si/si/delovna_podrocja/energetika/ucinkovita_raba_energije/

290 Dostopno na http://www.mzi.gov.si/si/delovna_podrocja/energetika/

291 Dostopno na <https://www.agen-rs.si/sitemap>

292 Dostopno na <https://www.ekosklad.si/>

293 Več informacij dostopnih na <http://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/energetski-koncept-slovenije/posvetovalni-proces-eks/>

6.1.2. Akcijski načrt za energetska učinkovitost za obdobje 2014-2020 (AN URE)

Akcijski načrt za energetska učinkovitost za obdobje 2014-2020²⁹⁴ si zastavlja nacionalni cilj izboljšanja energetske učinkovitosti energije za 20% do leta 2020 in določa ukrepe za energetska učinkovitost stavb, za energetska učinkovitost v industriji, v prometu, pri ogrevanju in hlajenju. Med ukrepi so ključni predvsem tisti, ki bodo spodbudili izvajanje projektov v okviru energetskega pogodbenišva²⁹⁵, saj se tako v financiranje ukrepov učinkovite rabe energije v večjem obsegu vključi zasebni kapital in s tem multiplicirajo vložena javna sredstva ter dosežejo večji prihranki energije na enoto spodbude za investicijo.

6.1.3. Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010-2020 (AN OVE)

Akcijski načrt za obnovljive vire energije za obdobje 2010-2020²⁹⁶ med drugimi navaja, da je cilj slovenske energetske politike za obnovljive vire energije, da se zagotovi 25% delež obnovljivih virov energije v končni rabi energije in 10% obnovljivih virov energije v prometu do leta 2020, kar predstavlja podvojitve proizvodnje energije iz obnovljivih virov energije glede na leto 2005. Za doseg ciljev naj bi Vlada zagotovila ustrezno podporo za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov energije, uvajala biogoriva in ostale obnovljive vire energije v promet in kmetijstvo, uvedla podporo za nadomeščanje kurilnega olja za ogrevanje z lesno biomaso in ostalimi obnovljivimi viri energije. Za skupnostne prakse je uporabno predvsem poglavje 4.2., ki se nanaša na vse potrebne postopke za izvajanje posameznih ukrepov in umeščanje energetskih objektov.

6.1.4. Dolgoročna strategija za spodbujanje naložb energetske prenove stavb

Dolgoročna strategija za spodbujanje naložb energetske učinkovitosti stavb²⁹⁷ določa kot strateški cilj tega dokumenta do leta 2050 doseganje brezogljične rabe energije pri stavbah. Obstoječi stavbni fond je sektor z največjim potencialom za doseganje prihrankov energije, saj se v stavbah porabi dobra tretjina vse energije. Energetska prenova zajema ukrepe v stavbi kot celoti, kar vključuje vse njene stavbne elemente, ki imajo vpliv na rabo energije ter njeno delovanje.

6.1.5. Nacionalni akcijski načrt za skoraj nič-energetske stavbe za obdobje do leta 2020

294 Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/an_ure/an_ure_2020_sprejet_maj_2015.pdf

295 Energetska pogodbenišva je opredeljeno kot pogodbeno znižanje stroškov za energijo, ki pa ni samo način financiranja, ampak je pogodbeni model, ki poleg načrtovanja in vgradnje novih naprav zajema tudi financiranje, vodenje in nadzor obratovanja, servisiranje in vzdrževanje, odpravo motenj pa tudi motiviranje porabnikov energije. Njegova osnova je bolj ali manj obsežna pogodba, ki je za dogovorjeni čas sklenjena med lastnikom infrastrukture ali naprav, ki rabijo energijo in podjetjem za energetske storitve, izvajalcem. Več informacij na spletni strani <http://www.energetkiprihranki.si/energetska-pogodbenistvo.html>

296 Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/an_ove/an_ove_2010-2020_final.pdf, več informacij na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo <http://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/akcijski-nacrt-za-energetska-ucinkovitost/>

297 Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/dseps/dseps_final_okt2015.pdf, več informacij na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo <http://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/dolgorocna-strategija-za-spodbujanje-nalozb-energetske-prenove-stavb/>

Nacionalni akcijski načrt za skoraj nič-energetske stavbe za obdobje do leta 2020²⁹⁸ opredeljuje ukrepe prehoda na stanje, ko bodo nove stavbe leta 2020 skoraj nič-energijske, kar pomeni stavbe z zelo visoko energetske učinkovitostjo oziroma zelo majhno količino potrebne energije za delovanje, pri čemer je energija v veliki meri proizvedena iz obnovljivih virov energije.

6.2. Normativni okvir

Področje energetike ureja Energetski zakon kot krovni zakon in njegovi podzakonski predpisi. Se pa na področje veže tudi več drugih predpisov²⁹⁹, na katere pa se v nadaljevanju ne osredotočamo, razen na tiste, ki bi utegnili podpirati skupnostne prakse specifično.

6.2.1. Energetski zakon

Energetski zakon³⁰⁰ med cilji zakona določa med drugim zmanjšanje rabe energije, učinkovito rabo energije, energetske učinkovitost, večjo proizvodnjo in rabo obnovljivih virov energije in prehod na nizkoogljično družbo z uporabo nizkoogljičnih energetskih tehnologij. Uvaja načelo prioritete³⁰¹, po katerem imajo ukrepi

- za povečanje energetske učinkovitosti in zmanjšanje rabe energije pri primerljivih stroških, upoštevanih v življenjski dobi ukrepa, prednost pred zagotavljanjem novih zmogljivosti za oskrbo z energijo;
- za zagotavljanje novih zmogljivosti za oskrbo z energijo iz obnovljivih in nizkoogljičnih virov pri primerljivih stroških, upoštevanih v življenjski dobi naprave, pa prednost pred zagotavljanjem novih zmogljivosti za oskrbo z energijo iz drugih virov.

Spodbujanje ukrepov energetske učinkovitosti in rabe obnovljivih virov energije izvaja država s programi izobraževanja, informiranja in ozaveščanja javnosti, z energetske svetovanjem, spodbujanjem energetskih pregledov, pripravo predpisov, finančnimi spodbudami in drugimi programi podpore. Eko sklad na nacionalni ravni pripravlja in izvaja program za izboljšanje energetske učinkovitosti in dodeljuje finančne spodbude. Ukrepi in mehanizmi za spodbujanje povečanja energetske učinkovitosti in uporabe obnovljivih virov energije pa so podrobno določeni v zgoraj navedenih akcijskih načrtih. Za področje skupnostnih praks s področja energetike so poleg določil o proizvodnji elektrike (52. in 53. člen) pomembnejše vsebine petega dela zakona - energetska učinkovitost in obnovljivi viri energije.

Glede proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov (OVE) in sproizvodnje z visokim izkoristkom (postopek sočasne proizvodnje toplote in električne ali mehanske energije - SPTE)³⁰² zakon še vedno ohranja podporno shemo za proizvodnjo električne energije³⁰³ kot temeljni instrument za spodbujanje obnovljivih virov energije. Primarno so podpor deležne naprave z visokim izkoristkom. Tehnologije, ki se podpirajo določa

298 Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/publikacije/an_snes/an_snes_slovenija.pdf, več informacij na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo <http://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/akcijski-nacrt-za-skoraj-nic-energijske-stavbe/>

299 Pregled dostopen na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo <http://www.energetika-portal.si/predpisi/> in Agencije za energijo <https://www.agen-rs.si/zakonodaja>

300 Uradni list, št. 17/14, 81/15

301 7. člen

302 360. do 379. člen

303 372. člen

Uredba o podporah elektriki, proizvedeni iz obnovljivih virov energije in v sproizvodnji toplote in elektrike z visokim izkoristkom³⁰⁴, cena elektrike pa se določa v skladu z Metodologijo za določane cene elektrike proizvodnih naprav in referenčnih stroškov proizvodnje energije proizvodnih naprav³⁰⁵. Drugi veljavni podzakonski predpisi za to področje so objavljeni na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo³⁰⁶ in Agencije za energijo³⁰⁷, vendar je nekatere od njih Energetski zakon razveljavil³⁰⁸ ter jih ohranil v uporabi do sprejema novih.

Energetsko dovoljenje: Za gradnjo objektov za proizvodnjo elektrike nazivne električne moči, večje od 1 MW, ki so priključeni na javno omrežje, mora investitor pred začetkom gradnje pridobiti energetsko dovoljenje, ki ga izda Ministrstva za infrastrukturo³⁰⁹.

Soglasje za priključitev: Za priključitev na prenosni ali distribucijski sistem mora potencialni uporabnik sistema pridobiti soglasje za priključitev. Elektrooperater³¹⁰ v soglasju za priključitev določi priključno mesto in pogoje za priključitev. Podrobnejše pogoje za soglasje za priključitev določajo sistemska obratovalna navodila.³¹¹

6.2.2. Uredba o samooskrbi z električno energijo iz obnovljivih virov energije

Uredba o samooskrbi z električno energijo iz obnovljivih virov energije³¹² ureja proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov energije kot so sonce, veter in voda, za celotno ali delno pokrivanje lastnega odjema električne energije z napravo za samooskrbo. Največja nazivna moč naprave za samooskrbo je 11 kVA in ne sme presegati priključne moči iz soglasja za priključitev. Naprava mora delovati v skladu s

Pravilnikom o tehničnih zahtevah naprav za samooskrbo z električno energijo iz obnovljivih virov energije³¹³. Samooskrba z električno energijo pa se nanaša na lastnika naprave za samooskrbo z električno energijo, ki e hkrati tudi lastnik merilnega mesta in instalacije v stavbi, ki se samooskrbuje z električno energijo in na katero je priključena naprava.

6.2.3. Pravilnik o finančnih spodbudah za energetsko učinkovitost, daljinsko ogrevanje in rabo obnovljivih virov energije

Pravilnik o finančnih spodbudah za energetsko učinkovitost, daljinsko ogrevanje in rabo obnovljivih virov energije³¹⁴ določa, da se spodbude dodeljujejo v obliki državnih pomoči in sicer v obliki nepovratnih sredstev tudi za sofinanciranje začetnih naložb v projekte, ki omogočajo med drugim učinkovito rabo energije, rabo obnovljivih virov energije in sproizvodnjo toplote in električne energije z visokim izkoristkom. Upravičenci do spodbud so tudi zadruga, ki nameravajo izvesti tako začetno naložbo. Spodbude dodeljujeta Ministrstvo za infrastrukturo in Eko sklad z javnimi razpisi, pri čemer se

304 Uradni list RS št. 74/16

305 Dostopno na http://www.energetika-portal.si/fileadmin/dokumenti/podrocja/energetika/shema_ove_spte/metodologija_cep_n_ree_2016.pdf

306 Dostopno na <http://www.energetika-portal.si/predpisi/energetika/slovenija/veljavni-podzakonski-akti/>

307 Dostopno na <https://www.agen-rs.si/obnovljivi-viri-energije-ter-ucinkovita-raba-energije>

308 554. člen

309 52. člen EZ-1 in Pravilnik o izdaji energetskega dovoljenja (Uradni list RS št. 19/2016)

310 Pomeni sistemskega operaterja ali distribucijskega operaterja.

311 147. člen

312 Uradni list RS št. 97/15

313 Uradni list RS, št. 1/16

314 Uradni list RS št. 52/16 in 59/16

upošteva količina prihranjene energije, količina proizvedene energije iz obnovljivih virov, količine izpustov toplogrednih plinov in stroškovna učinkovitost.

6.3. Postavitev manjše elektrarne

Za postavitev manjše elektrarne iz obnovljivih virov energije je potrebno upoštevati varovalne mehanizme iz 2. poglavja in na podlagi prostorskega načrtovanja objekta pridobiti ustrezna okoljevarstvena dovoljenja in soglasja ter gradbeno dovoljenje. Za energetske objekt je potrebno pridobiti še energetske dovoljenje in soglasje za priključitev. Podrobnejše informacije vsebuje priročnik Koristni nasveti za izgradnjo manjših elektrarn³¹⁵, upoštevajoč novi energetske zakon in nekatere nove podzakonske predpise in ostale informacije na spletni strani Ministrstva za infrastrukturo o podporni shemi proizvodnje električne energije iz OVE in SPTE³¹⁶. Podporno shemo sicer podrobneje ureja Uredba o podporah električni energiji, proizvedeni iz obnovljivih virov energije, ki ureja podporo zagotavljenemu odkupu električne energije in tekočemu poslovanju.

6.4. Morebitne ovire

Za uveljavitev projektov učinkovite rabe energije in predvsem proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov je največja težava v dolgotrajnosti in kompleksnosti postopkov in množici dovoljenj in soglasij, ki jih je potrebno pridobiti. Nova prostorsko gradbena zakonodaja bo predvidoma uredila enotnost postopka v smislu, da bo v postopku izdana ena končna odločba, ki se bo nanašala tako na načrtovanje kot gradnjo, v postopku pa bodo pridobljena tudi vsa potrebna soglasja in dovoljenja.

Pomembno oviro pri proizvodnji elektrike iz obnovljivih virov energije predstavlja tudi obvezno lastništvo stavbe, na kateri je naprava in na katere inštalacijo je priklopljena naprava, kar ovira združni način investiranja v tako napravo.

6.5. Možnosti financiranja

Akcijski načrt določa tudi programe za spodbujanje električne energije proizvedene iz obnovljivih virov energije³¹⁷. Te spodbude zagotavlja Eko sklad, ki nudi finančne spodbude fizičnim in pravnim osebam s področja tudi s področja učinkovite rabe energije³¹⁸. Eko sklad spodbuja naložbe v izrabo obnovljivih virov z dajanjem ugodnih kreditov ter nepovratnih sredstev.

Program porabe sredstev sklada za podnebne spremembe v letih 2015-2016, kot enega pomembnejših vidikov izboljševanja konkurenčnosti gospodarstva navaja učinkovito rabo energije in spodbuja energetske učinkovitost v podjetjih³¹⁹, spodbuja pa tudi investicije v izgradnjo novih manjših naprav za proizvodnjo elektrike iz obnovljivih virov energije za samooskrbo³²⁰.

315 Dostopno na <https://www.agen-rs.si/documents/10926/24149/Koristni%20nasveti%20za%20izgradnjo%20manj%C5%A1ih%20elektrarn>

316 Dostopno na <http://www.energetika-portal.si/podrocja/energetika/podporna-shema-ove-in-spte/>

317 Poglavje 4.3. str. 75 in poglavje 4.4. str. 82

318 Več informacij na spletni strani <https://www.ekosklad.si/o-eko-skladu/o-skladu>

319 Točka 5.1.2. str. 7

320 Točka 5.2.2. str. 9

Za obnovljive vire energije obstaja tudi podporna shema³²¹, po kateri Agencija za energijo na podlagi javnega poziva zbira projekte proizvodnih naprav za proizvodnjo elektrike iz obnovljivih virov energije, soproizvodnjo toplote in elektrike z visokim izkoristkom. Podpora predstavlja finančno pomoč proizvajalcem (zagotovljen odkup elektrike in finančne pomoč za tekoče poslovanje), če stroški proizvodnje, vključno z zagotovljenim donosom na vložena sredstva, presegajo prihodke, ki jih je mogoče doseči s prodajo proizvedene elektrike.

Financiranje je možno tudi skozi javno zasebno partnerstvo, ki ga ureja Zakon o javno-zasebnem partnerstvu³²². To je razmerje, ki se vzpostavi ob zasebnem vlaganju v javne projekte ali javnega sofinanciranja zasebnih projektov, ki so v javnem interesu. Gre za področje javne infrastrukture, projektov ki so v javnem interesu in s tem povezanim izvajanjem gospodarskih javnih služb. Javno zasebno partnerstvo se vzpostavi s pogodbo med javnim in zasebnim partnerjem, če pa gre za izgradnjo objektov pa se to uredi s koncesijo. Tretja možna oblika je statusno partnerstvo, to je s skupno ustanovitvijo tretje pravne osebe.

321 Npr. Javni poziv <https://www.agen-rs.si/web/portal/-/javni-poziv-k-prijavi-projektov-ove-in-spte>

322 Uradni list RS, št. [127/06](#)